

Mid Term Review
Vad händer i Sverige när EU
ändrar jordbrukspolitik?

Kungl. Skogs- och
Lantbruksakademiens
Årg. 142 • Nr 17 • År 2003

TIDSKRIFET

Ansvarig utgivare: Akademiens sekreterare och VD: Bruno Nilsson
Redaktör: Gunilla Agerlid

Mid Term Review

Vad händer i Sverige när EU ändrar jordbrukspolitik?

Konferens den 4 mars 2003

Respektive författare ansvarar för sitt inlägg

Redovisningen sammanställd under medverkan av
akademiagronom Tord Eriksson

Innehåll

Inledning	
<i>Thorsten Andersson</i>	7
Bakgrund	
<i>Rolf Gustavsson</i>	9
EU:s jordbrukspolitik i förändring	
<i>Rolf Eriksson</i>	13
Förväntningar från producenterna	
<i>Caroline Trapp</i>	21
Vad innebär kommissionens förslag?	
<i>Jerzy Glücksman</i>	27
Förväntningar från konsumenter och skattebetalare på den framtida jordbrukspolitiken i relation till halvtidsöversynsförslaget (MTR)	
<i>Ewa Rabinowicz</i>	31
Regeringens ambitioner	
<i>Christer Wretborn</i>	37
Europaparlamentets ambitioner	
<i>Karl Erik Olsson</i>	43
WTO, Doha-förhandlingarna och EU:s jordbrukspolitik	
<i>Anders Ahnlid</i>	47
Folkhälsokonsekvenser av EU:s jordbrukspolitik	
<i>Liselotte Schäfer Elinder</i>	53
Sammanfattning (inkl. diskussion)	
<i>Torbjörn Wennebro</i>	59
Deltagarlista	69

Tidigare utgivna nummer finns uppräknade på omslagets tredje sida

Inledning

THORSTEN ANDERSSON

Preses

KSLA

Stockholm

Förhållandena kring tillblivelsen av denna konferens är i viss mån ett mått på det politiska systemets oberäknlighet. Strax efter att vi börjat planera konferensen inträffade den fransk/tyska uppgörelsen och det spreds en osäkerhet om det skulle bli någon Mid Term Review efter detta. Men det förefaller som att vår timing var rätt.

Syftet med Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien är att främja de areella näringarna med hjälp av praktisk kunskap och vetenskap och till samhällets gagn. Som en helt oberoende organisation har vi möjlighet att samla många olika intressentgrupper och bakgrunder. Sett från konsumenternas synpunkt tror jag att det är relevant att ställa den frågan – och den har också ställts – Blir maten billigare av det här? Blir den säkrare? Blir den mer efterfrågad om MTR genomförs? Får vi mer av icke prissatta värden efter ett genomförande? Sett från böndernas synpunkt – Vad betyder frikopplingen, frikopplingen från produktionen, marknadsanpassning och långsiktighet? En annan fråga som jag tycker växer fram mer och mer – Vad skall man säga är rim-

lig framförhållning inför stora politiska förändringar? Vi har sett befarade exempel på att det kan bli väldigt stora negativa konsekvenser för vissa bönder som står i visst investeringskedje. Blir det mindre råvaror från det svenska jordbruket och mera av bondens nya uppdrag efter det här? Vi är alla skattebetalare. Blir det en billigare jordbrukspolitik efter ett genomförande eller får vi mer för pengarna, mer av det som vi är ute efter? För samhällets del och långsiktigt, vilka effekter blir det på den biologiska mångfalden, för landskapet, landsbygden och jordbrukets konkurrenskraft? Hur blir det med acceptansen av en gemensam jordbrukspolitik – blir den mindre eller större? Det finns en hel del mytbildning om den gemensamma jordbrukspolitiken. Den beskylls för än det ena och än det andra. Blir beskyllningarna mindre efter det här? Vad är det vi saknar i den gemensamma jordbrukspolitiken eller i Mid Term Review? Till sist en mycket central fråga – vilka effekter har det här för de globala handelsförhandlingarna? Att komma närmare ett svar på de här frågorna är uppgiften för dagens konferens.

Bakgrund

ROLF GUSTAVSSON

Redaktör

Bryssel

Den europeiska integrationens store inspiratör Jean Monnet brukade säga att svårigheter inte skall uppfattas som hinder utan som hjälpmedel för att nå de mål man vill uppnå. Problemen skall omformas till instrument. Med en sådan optimistisk syn på tillvaron skulle man väl kunna beskriva dagsläget i EU som osedvanligt hoppfullt. Sällan har EU stått inför en kris med så många svårlösta problem på en gång. Jag kan här bara beröra ett par av de mest grundläggande.

Ett av dem handlar om att de flesta i dagens politiska ledarskap inte vill förverkliga Jean Monnets visioner. Hur många av dagens stats- och regeringschefer har ens läst de grundläggande fördragen? De flesta har förmodligen bara fått en "briefing" och vill där- efter helst begrava de gamla fördragen tillsammans med Jean Monnet. Det är inte Jean Monnets Europa som de önskar sig utan general de Gaulles, nationalstaternas Europa, L'Europe des patries. Det är ett Europa på de stora ländernas villkor. Europas idag mäktigaste politiker, Jacques Chirac, vet att han är gaullist, men jag är inte säker på att EU:s andra stormaktspolitiker som Gerhard Schröder, Tony Blair, José María Aznar, Silvio Ber-

lusconi och Göran Persson vet att de också förespråkar den gaullistiska modellen. Den strid som general de Gaulle förlorade på 1950- och 60-talen mot Jean Monnet och som Margaret Thatcher förlorade på 1980-talet mot Jacques Delors håller kanske de Gaulle och Thatcher nu på att vinna i efterhand. Vad handlar den om? Jo, dagens ledare vill göra sig kvitt den geniala metod som Jean Monnet uppfann och som praktiserats i den europeiska integrationen under femtio år med den medvetet mycket oklara målsättningen att skapa "ett allt fastare förbund mellan Europas folk". De vill göra sig kvitt vad de upplever som tvång och begränsningar av "den nationella suveräniteten" inspirerade av syndabocken Bryssel, ofta utan att veta att det handlar om förpliktelser som deras föregångare ingått helt medvetet för att inom EU:s ram öka sin suveränitet. När ett enskilt land inte kan lösa sina problem på egen hand, som ekonomisk tillväxt och välfärd eller yttre och inre säkerhet, så blir EU-samarbetet en arena där man gemensamt försöker lösa gemensamma problem. Därigenom ökar man faktiskt sin suveränitet genom att dela den med sina partners. För att nå dit har metoden varit att steg

för steg bygga upp en förpliktigande rättsgemenskap som initieras och övervakas av gemensamma institutioner med starka självständiga befogenheter och med uppgift att se till det gemensamma bästa. Detta det gemensamma bästa är ofta någonting mer än summan av alla nationella särintressen. Men det är företrädarna för medlemsregeringarna som i ministerrådet som är lagstiftande, numera i växande utsträckning tillsammans med EU-parlamentet. Och det är medlemsstaterna som skall tillämpa den gemensamma rättsordningen, "acquis communautaire". Modellen beskrivs ofta som "federal" och EG-rätten kan jämföras med "federal law" i USA, men det skymmer det faktum att den här "gemenskapsmetoden" innehåller en blandning av mellanstatlighet och överstatlighet.

Med den här metoden har EU under femtio år lyckats lägga grunden för en historiskt enastående framgång, en fördjupad ekonomisk integration med en gemensam marknad och en gemensam valuta. Det har som alla vet varit en lång och svår resa på ett skepp som byggts av krokigt virke, men det verkar fortfarande flyta. Framgången har varit möjlig genom en unik kombination av omständigheter. De gemensamma institutionerna, framför allt kommissionen, har lyckats omsätta de allmänna målsättningarna i förpliktigande lagtexter och tidsplaner och de tongivande politiska ledarna har haft en stark politisk vilja att förverkliga planerna. Båda de här elementen är avgörande, både de förpliktigande instrumenten och den politiska viljan att använda dem. För att uttrycka samma sak konkret. Tack vare en konstellation av politiska ledare togs de avgörande besluten, tack vare sådana politiker som Helmut Kohl, Francois Mitterrand, Jacques Delors och Felipe Gonzales, fick i man mitten på 1980-talet den inre marknaden på plats och i Maastricht 1991 stakades vägen till den gemensamma valutan ut. Att vi sedan drygt ett år kan ha euro i fickan beror alltså på ett beslut som fattades för över tio år sedan och diskussionen om en

gemensam valuta är drygt 30 år gammal. Men skulle dagens generation politiska ledare i EU ha klarat av att enas om de beslut som togs i Maastricht 1991? Det tror inte jag.

Som sagt, grunden är lagd för en gemensam marknad med en gemensam valuta. Men det betyder alltså inte att de båda projekten skulle vara slutförda. Och här råder det ett utbrett missförstånd bland dagens politiska ledare i EU som tror att den ekonomiska integrationen kan tas för given och läggas till handlingarna som oåterkallelig. Följaktligen skulle EU-kommissionen nu ha spelat ut sin historiska roll. Den kan förvandlas till ett sekretariat. Det vore en gigantisk dumhet uppbyggd på ett formidabelt missförstånd. Hur skulle en mellanstatlig kohandel kunna ersätta till exempel kommissionens befogenheter att övervaka konkurrensreglerna inom morgondagens utvidgade EU med 25–30 medlemsländer? Tack och lov har det här hittills funnits starka personligheter som ansvariga i kommissionen, som Peter Sutherland, Sir Leon Brittan, Karel van Miert och Mario Monti.

På papperet är den gemensamma marknaden i huvudsak på plats för den fria rörligheten för varor och för de fria kapitalrörelserna, men det är fortfarande långt kvar till att reglerna tillämpas korrekt. Sverige, Finland och Danmark gör det ganska bra, men titta på listan över de länder som släpar efter eller som anklagas för överträdelser mot bestämmelserna. "All the usual suspects" med Frankrike, Tyskland och Italien i täten. Även tjänstesidan har långt kvar. För finansiella tjänster hinner inte lagstiftarna med marknadens innovationer och alla frågor som har bäring på skatter tenderar att gå i baklås. För transporttjänster släpar man sig bokstavligen fram. Ett internationellt godståg som går fram inom EU rör sig med en genomsnittlig hastighet på 18 km i timmen – trots att alla talar sig varma för spårbunden trafik. En isbrytare i Östersjön går fortare än ett godståg i Europa. Den intresserade kan vända sig till Kommerskollegium eller till EU-kommissionens rappor-

ter och se att den inre marknaden verkligen ännu inte är fullbordad. Och så länge den förblir ofullbordad behövs en stark kommission. Jag skulle här kanske kunna avslöja en hemlighet för er. Den gemensamma marknaden kommer aldrig att fullbordas eftersom det handlar om en dynamisk process.

Med den gemensamma valutan är det samma sak. Sedlar och mynt cirkulerar och den gemensamma centralbanken ECB sköter sitt uppdrag med hög teknisk kompetens. Men den överstatliga penningpolitiken måste understödjas av den mellanstatliga samordnade ekonomiska politiken i stabilitets- och tillväxtpakten. Där ser envar nästan dagligen hur ECB:s och kommissionens varningar nonchaleras glatt av stora medlemsländer, främst av Frankrike och Italien. Där förklarar ledande politiker att de struntar i stabilitetspaktens krav. Tyskland är ett litet speciellt fall. De har fortfarande stora kostnader för uppbyggnaden av gamla DDR. Dit går knappt 3 procent av BNP. Dessutom har Tyskland ett nettobidrag till EU som motsvarar 1 procent. Så de är om man så vill 4 procent back i utgångsläget, men tar ändå varningarna på allvar.

Kort sagt, de tongivande bland dagens stats- och regeringschefer visar både i ord och handling att de helst vill slippa undan de förpliktelser deras föregångare ingått och att de helst vill demontera de självständiga befogenheter som lagts i kommissionen, parlamentet och domstolen. Istället vill de stärka ministerrådet, regeringarnas mellanstatliga lagstiftningsorgan och allra helst Europeiska Rådet, stats- och regeringschefernas egna lilla klubb som fungerar helt utan insyn och klara regler. Favoritmodellen idag kallas ”den öppna samordningsmetoden” eller Lissabon-modellen. Den antogs i Lissabon i mars 2000 med målsättningen att till år 2010 utveckla EU till världens mest konkurrenskraftiga kunskapsbaserade ekonomi. Metoden här är inte förpliktigande lagstiftning utan s.k. ”soft law”, det vill säga ”best practices” och ”benchmarking”. Det är en gruppdynamisk skönhetstäv-

ling utan andra möjligheter till sanktioner än moraliska reprimander. Vi har bevittnat två toppmöten i Älvsjö och Barcelona utan nämnvärda resultat och toppmötet i Bryssel den 21 mars ser också ut att bli mycket magert. Om man får tro kommissionens rapporter närmar sig inte EU målet att bli mer konkurrenskraftigt än USA. Snarare halkar EU efter. Men toppmötet kommer kanske att få en annan dagordning än den planerade och istället handla om Irak. Då blir stämningen ännu värre än vanligt, i synnerhet om kriget då pågår.

Det är självklart att EU-ländernas anspråk på att föra en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik förlorat all trovärdighet. Det beror i sista hand på att det saknas en gemensam politisk vilja att fylla detta skal med innehåll, vilket i sin tur beror på att bland de femton jämnliska regeringarna är två mer jämnliska än de andra eftersom de för 60 år sedan räknades som vinnare av andra världskriget och därigenom fick permanenta platser i FN:s säkerhetsråd.

Det mest positiva man kan säga om den här djupa politiska krisen är nog att den starkare än någonsin aktualiserar behovet av just gemenskap i utrikes- och säkerhetspolitiken. Krisen kan med Monnets syn bli en hävstång för framtida framsteg. Frågan är bara om det pågående reformkonventet vill och kan ge sig i närkamp med problem – och vad som i så fall händer. Förmodligen skulle konventets arbete försenas, men det vore väl något mindre ont än att bara lämna det djupa såret öppet.

Den officiella tidtabellen lägger en oerhörd tidspress på konventet, som till mångas överraskning, även till min egen överraskning, ser ut att kunna presentera ett sammanhållet förslag till en genomgripande reform av EU. Frågor som släpat efter sedan Maastricht och Amsterdam och som orsakade en politisk hårdsmälta i Nice verkar kunna få sin lösning. Exempelvis nyckelfrågan i beslutsfattandet som handlar om att i princip avskaffa den nationella vetorätten. Behåller man den med 25 eller fler medlemsländer hotar handlings-

förlamning. Men det förblir en öppen fråga om EU-fördragens högsta herrar – stats- och regeringscheferna – följer förslaget. För när konventet nu börjar skriva texter till det nya konstitutionella grundfördraget så verkar åtminstone konventets presidium börja upptäcka hur genialt uttänkt Monnets gemenskapsmetod är. Fortsätter de på den vägen så riskerar Giscard d'Estaing att hamna på kollisionkurs med sina uppdragsgivare. När de maktpolitiskt centrala institutionella frågorna skall behandlas i april och maj blir det riktigt spännande i konventet.

Nästa månad undertecknar tio nya medlemsländer sina anslutningsfördrag och om drygt ett år blir de medlemmar. Därefter väntar Bulgarien och Rumänien 2007, sedan måste Turkiet få ett besked, Kroatien har lämnat in sin ansökan, Makedonien har aviserat sin till nästa år, Ukraina har siktet inställt på 2011 och kanske hinner Norge före.

Kort sagt vi talar om ett EU med 30 medlemmar eller fler. Därmed har vi också sagt att dagens konstruktion når sina gränser, både geografiskt och funktionellt. Det är redan i dagens medlemskrets svårt att se EU som en i praktiken särskilt homogen organisation. Den blir i morgon betydligt mer heterogen. Den gemensamma marknaden och den gemensamma valutan måste förbli fundamentet om inte hela konstruktionen skall erodera.

I bästa fall blir detta Europas förenta stater – ekonomiskt sett. Men politiskt är redan dagens EU en polsk riksdag eller om man så vill Bysantium. Och den politiska sammanhållningen på 25 eller 30 kan bara bli lika svag som i organisationer av typen OSSE.

Den svagheten visar sig i så fall i utrikes- och säkerhetspolitiken, i försvarspolitiken, i den inre säkerheten liksom förmodligen i samordningen av ekonomisk politik och sociala frågor.

Vad händer då? Jag gissar att vi inom eller utom EU får en ny diskussion om hur en grupp länder försöker gå samman och gå längre i den politiska integrationen. Det är den gamla visionen om Kärneuropa eller ett gravitationscentrum för de "som vill och kan". Jag hör nästan dagligen i Bryssel sådana tankar, som i Sverige antagligen är en mardröm. Det som talar emot Kärneuropa är framför allt divergenserna mellan de som skulle utgöra den hårda kärnan. De orkar kanske bara bilda en mjuk och porös kärna utan dragningskraft?

Dagsläget påminner mig om anekdoten om engelsmannen som kör vilse på den irländska landsbygden. Han försöker fråga sig fram men förstår till slut inte vägbeskrivningen. Då säger en irländare till honom: – If I were you I would not start from here.

Precis på den punkten befinner sig EU idag.

EU:s jordbrukspolitik i förändring

ROLF ERIKSSON

Filialchef

LRF

Bryssel

Till att börja med vill jag ge några skäl till att EU, och andra länder, har en jordbrukspolitik.

Rädsla för livsmedelsbrist efter andra världskriget var en drivande kraft vid uppbyggnaden av den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) i EU.

Prisfluktuationer på livsmedel kan lätt bli stora p.g.a. stor variation i produktion. Väder och sjukdomar kan leda till att produktionen sjunker kraftigt, medan goda betingelser leder till att produktionen stiger. Oavsett vilket kan priset variera mycket. Hushållsbudgeten för livsmedel tar idag ca 20% av den disponibla inkomsten för européer. I Belgien var motsvarande andel 50% på 1960-talet jämfört med 12% 1990. I Sverige är motsvarande siffra 15%. Stora prisförändringar på livsmedel kan ge problem för människors hushållsbudget, men problemet har minskat med tiden.

Importberoende av livsmedel ger känslighet för landet. Självförsörjning var ett viktigt begrepp efter andra världskrigets slut för att undvika ett beroende av andra länder och kontinenter. Samarbetet i EU inleddes kring kol- och stål samt kring livsmedel. Samarbetet kring livsmedel och jordbruk ses därför som

ett viktigt kitt mellan åtminstone de ursprungliga medlemsländerna i EU.

Från sydliga länder kan man lägga till att sociala skäl varit viktiga drivkrafter t.ex. för att undvika folkflyttningar. Från nordligt håll har miljöskäl förts fram. Reglering av hälsoskäl lyfts också fram som viktiga på senare år efter bl.a. BSE-krisen. Eftersom mycket av jordbrukspolitiken inriktas på åtgärder i samma områden som också har regionalpolitiskt stöd sker mer och mer av samordning mellan olika slags stöd.

Mål

Fördraget reglerar EU:s alla verksamhetsområden, så också jordbruket. I artikel 33 (f.d. artikel 39) sägs att:

1. Den gemensamma jordbrukspolitiken skall ha som mål att
 - a) höja produktiviteten inom jordbruket genom att främja tekniska framsteg och genom att trygga en rationell utveckling av jordbruksproduktionen och ett optimalt

- utnyttjande av produktionsfaktorerna, särskilt arbetskraften,
- på så sätt tillförsäkra jordbruksbefolkningen en skälig levnadsstandard, särskilt genom en höjning av den individuella inkomsten för dem som arbetar i jordbruket,
 - stabilisera marknaderna,
 - trygga försörjningen,
 - tillförsäkra konsumenterna tillgång till varor till skäliga priser.

Målen har varit i princip oförändrade sedan de skrevs första gången och inte heller i de reformdiskussioner som pågår nu finns förslag på att ändra dessa.

Principer

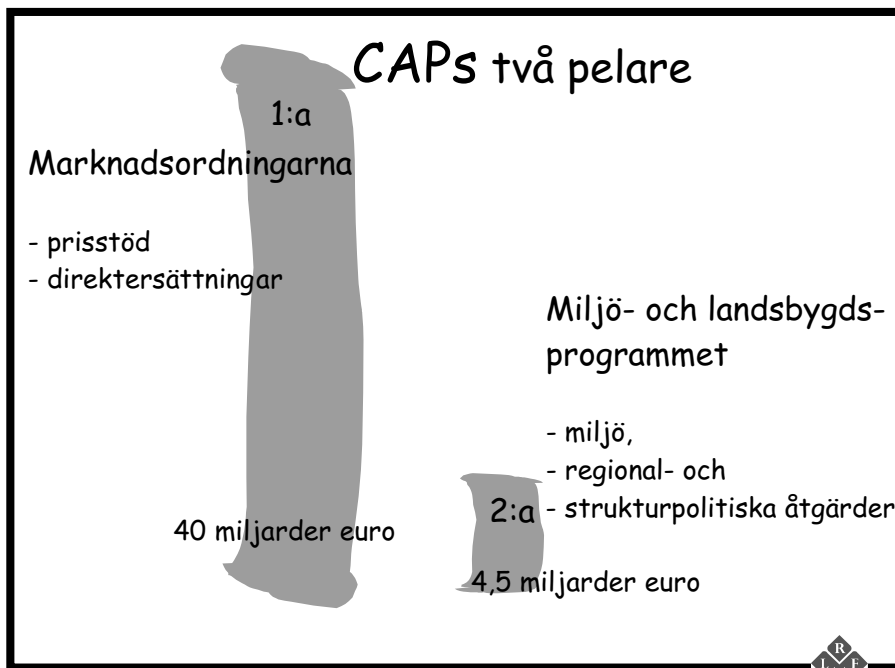
Förutom målen för CAP har EU även haft tre principer som är viktiga för hur politiken tillämpas.

- Gemensam marknad. Tankarna om gemensam marknad levde inom livsmedelsområdet innan den inre marknaden byggdes upp inom EU.
- Gemensam och därmed solidarisk finansiering av politiska åtgärder via budgeten. Detta leder till omfördelningar mellan länder.
- Gemenskapspreferens som bl.a. gör att tullarna sätts runt EU och att EU:s produktion alltid sätts först.

Första pelaren

Från början byggdes CAP upp med de klassiska styrmedel som fanns även inom t.ex. svensk jordbrukspolitik. Gränsskydd skyddar från import. Priset kan därmed hållas högre än på marknaderna runt EU. Interventionspris skyddar priset från att sjunka i det fall volymen blir för hög i EU. Exportstöd an-

Figur 1. CAPs två pelare.

vänds för att lyfta ut volymer på andra marknader och därmed undvika prispressande överskott.

Andra pelaren

På senare år dvs. på 1990-talet försköts fokus från de äldre målsättningarna och mer av landsbygdsutveckling och miljöfrågor kom upp på agendan. Den andra pelaren skapades med resurser från EU, men som samtidigt kräver resurser från medlemslandet självt.

Politikens utveckling

När CAP byggdes upp innebar det att Kommissionen fick en stark ställning och att integrationen samt det politiska samarbetet på detta område blev stark. När det gäller produktionen ökade den, vilket var ett av syftena. Snart ökade den dock så mycket att överskott uppstod på flera produktionsområden, man talade om mjölksjöar, köttberg osv. Exportstöden ökade i betydelse.

Så småningom försköts ansvaret för överskotten från politiskt håll till producenterna. Införande av kvoter på mjölkproduktion infördes 1984.

1992 fattades det första större politiska reformbeslutet på det jordbrukspolitiska området. Den dåvarande jordbrukskommissionären MacSharry fick ge namn till reformen som i princip innebar att EU inledde en övergång från prisstöd till direktstöd.

Interventionspriset på spannmål sänktes och kompenseras, men inte fullt ut, med direktstöd. Ett krav på träda infördes. Anledningen till förändringarna fanns i ett tryck från omvärlden där förhandlingarna inom dåvarande GATT, den s.k. Uruguayrundan pågick. Men även inre krav på reformer fanns av bl.a. budgetskäl.

I Agenda 2000 gick man vidare i den utveckling som inleddes i MacSharry-reformen 1992.

Interventionspriser sänks och kompenseras med direktstöd, enligt följande:

- sänkta interventionspriser med 15% för spannmål över två år
- kompensation drygt 50% via höjd arealersättning
- arealuttag 10% för hela budgetperioden 2000–2006
- mjölkreform inleds 2005/2006
- 15% sänkning av interventionspris mjölk i tre steg
- kompensation i form av premie per ton kvot
- interventionspris nötkött sänks med 20% över tre år fr.o.m. år 2000
- kompensation ca 70 %.

I samband med detta beslut infördes också begreppet modulering, som innebär överföring av medel från den första till den andra pelaren och därmed ökade resurser för landsbygdsutveckling.

I Agenda 2000-beslutet sades att Kommissionen i halvtid (av reformperioden 2000–2006) skulle återkomma med analys och förslag till förändringar om marknadssituationen och budgeten så krävde. Begreppet halvtidsöversyn (Midterm Review, MTR) var myntat.

Under tiden har också utvidgningen ryckt närmare och överenskommelse nåtts om infasning av de nya medlemsländerna i CAP. Detta tillsammans med att WTO-förhandlingarna i Doha-rundan dragit igång. Detta används av Kommissionen som ytterligare argument för att komma med förslag nu.

I slutet av november ifjol nådde stats- och regeringscheferna en överenskommelse om ett tak för budgeten för den första pelaren inom CAP för nästa budgetperiod 2007–2013. Detta gav en tydlig ram som framtida beslut måste hållas inom.

Budgeten

CAP tar ca 45% av den gemensamma budgeten i EU. I siffror innebär det ca 400 miljarder

Figur 2. Jämförelse mellan Sveriges och EU:s budget.

Budget	
<u>Sverige</u>	<u>EU</u>
<ul style="list-style-type: none"> • 818 md SEK • 36 % av BNP • 9 milj. människor 	<ul style="list-style-type: none"> • 870 md SEK • 1 % av BNP • 350 milj. människor

SEK av totalt ca 870 miljarder kr. En jämförelse kan göras med svenska statsbudgetens s.k. utgiftstak som för år 2002 uppgår till 818 miljarder kronor. Anledningen till att skillnaden i storlek inte är större mellan de två budgeterna är att det i svenska statsbudgeten finns kostnader för t.ex. försvar, utbildning och sociala skyddsnet som inte finns i EU:s budget.

Utgiftstaket i den svenska budgeten utgör 36% av BNP i Sverige, medan EU:s tak för de s.k. egna resurserna uppgår till ca 1% av BNP. Den gemensamma jordbrukspolitiken utgör därmed knappt en halv procent av BNP inom EU.

Nettobidragsgivare/mottagare

Vissa länder betalar förhållandevis mer till EU än vad de får tillbaka till landet i form av olika stöd. De kallas nettobidragsgivare. För an-

dra är det tvärtom och de kallas följaktligen nettobidragstagare. I bifogad sammanställning framgår olika länders förhållande till budgeten.

När det gäller storleken på bidragen till jordbruksområdet är detta naturligtvis en funktion av jordbrukets storlek i respektive land. Med en gemensam finansiering innebär det en omfördelning av medel. Det ger dock en intressant inblick i hur strömmarna går mellan olika länder. Man kan konstatera att Tyskland, Sverige, Storbritannien och Nederländerna är stora nettobidragsgivare. Det är också de länder som oftast för fram krav på att ändra i politiken så att den blir mindre kostsam.

Frankrike tar tillbaka förhållandevis stor andel av jordbruksbudgeten och är dominerande i den första pelaren. Även Spanien, Grekland och Irland tar tillbaka förhållandevis stor andel av medlen i CAP. Det är också län-

Tabell 1. Nettobidragstagande (+) resp. nettobidragsgivande (-) länder inom EU, 2001.

2001	B	DK	D	GR	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	EU-15
Own resources payments																
in Mio l	3531,6	1777,7	19727,2	1350,1	6591,5	14471,3	1211,3	11612,5	256,5	5517	2091	1266	1233,2	2337,7	7743,4	80718,0
in %	4,4%	2,2%	24,4%	1,7%	8,2%	17,9%	1,5%	14,4%	0,3%	6,8%	2,6%	1,6%	1,5%	2,9%	9,6%	100,0%
Agricultural expenditure																
in Mio l	937,9	1112	5861,7	2613,5	6184,5	9230,1	1584,5	5343,8	30,8	1111,8	1052,6	875	815,8	780,1	3998,8	41532,9
in %	2,3%	2,7%	14,1%	6,3%	14,9%	22,2%	3,8%	12,9%	0,1%	2,7%	2,5%	2,1%	2,0%	1,9%	9,6%	100,0%
Net contribution	-879,3	197,3	-4288,8	1918,8	2792,9	1784,0	961,2	-631,3	-101,2	-1726,9	-23,3	223,6	181,3	-422,7	14,5	0,0
Thereof "first Pillar"																
in Mio l	906,5	1078,8	5170,7	2541,1	5652,8	8638,5	1272,8	4689,6	19,9	1100,5	601,5	684,2	489,4	1334,3	3480,7	37661,3
in %	2,4%	2,9%	13,7%	6,7%	15,0%	22,9%	3,4%	12,5%	0,1%	2,9%	1,6%	1,8%	1,3%	3,5%	9,2%	100,0%
Net contribution	-741,3	249,4	-4033,6	1911,2	2577,3	1886,5	707,6	-728,5	-99,8	-1473,6	-374,1	93,5	-86,0	243,6	-132,2	0,0
Thereof arable sector																
in Mio l	499,4	793,8	4110,6	2276,3	4584,3	6287,3	126,3	4143,9	11,1	367,8	424,9	440,7	365,5	447,6	1824,3	26713,5
in %	1,9%	3,0%	15,4%	8,5%	17,2%	23,5%	0,5%	15,5%	0,0%	1,4%	1,6%	1,6%	1,4%	1,7%	6,8%	100,0%
Net contribution	-669,4	205,5	-2418,1	1829,5	2402,9	1498,0	-274,6	300,8	-73,8	-1458,0	-267,1	21,7	-42,6	-326,1	-738,4	0,0
Thereof animal sector																
in Mio l	356,3	238,4	968,7	261	1171	2166,8	1062,6	539	8,3	596,6	152,7	174,6	109,1	133,9	1619	9558,0
in %	3,7%	2,5%	10,1%	2,7%	12,3%	22,7%	11,1%	5,6%	0,1%	6,2%	1,6%	1,8%	1,1%	1,4%	16,9%	100,0%
Net contribution	-61,9	27,9	-1367,2	101,1	390,5	453,2	919,2	-836,1	-22,1	-56,7	-94,9	24,7	-36,9	-142,9	702,1	0,0
Thereof second pillar																
in Mio l	31,5	35,4	708,1	75,5	540,2	609,5	326,6	660	9,6	54,8	453,2	197,4	326,7	150,8	184,2	4363,5
in %	0,7%	0,8%	16,2%	1,7%	12,4%	14,0%	7,5%	15,1%	0,2%	1,3%	10,4%	4,5%	7,5%	3,5%	4,2%	100,0%
Net contribution	-159,4	-60,7	-358,3	2,5	183,9	-172,8	261,1	32,2	-4,3	-243,4	340,2	129,0	260,0	24,4	-234,4	0,0
Structural Expenditure																
in Mio l	155,9	40,9	3635,6	2940,1	7141,7	1475,9	624,9	2707,2	4,6	225,8	206,4	1969,8	83,6	135,6	1091,4	22439,4
in %	0,7%	0,2%	16,2%	13,1%	31,8%	6,6%	2,8%	12,1%	0,0%	1,0%	0,9%	8,8%	0,4%	0,6%	4,9%	100,0%
Net contribution	-825,9	-453,3	-1848,5	2564,8	5309,3	-2547,1	288,2	-521,0	-66,7	-1307,9	-374,9	1617,9	-259,2	-514,3	-106,2	0,0

source EAGGF report 2001 and financial report 2001

der som är intresserande av att behålla systemen som de ser ut idag. Frankrike tycker att CAP måste ha alla delar av en klassisk politik, med en tyngdpunkt inom första pelaren. Det krävs inte bara en budget, det behövs även marknadsordningar och regleringar.

Dessa omfördelningar av budgetmedel lägger till viss del grunden för vilka politiska krav som ställs och vilka beslut som kan uppnås när det gäller CAP.

MS traditionella synpunkter

Budgetsituationen ger alltså en del av bilden. Men också olika grundinställning till jordbruket bidrar till olika attityder till CAP.

Det finns många sätt att dela in detta på, här redovisar jag en som gjorts av Jack Thurston, tidigare rådgivare till den brittiske jordbruksministern, nu verksam för en tanke- medja som heter The Foreign Policy Center.

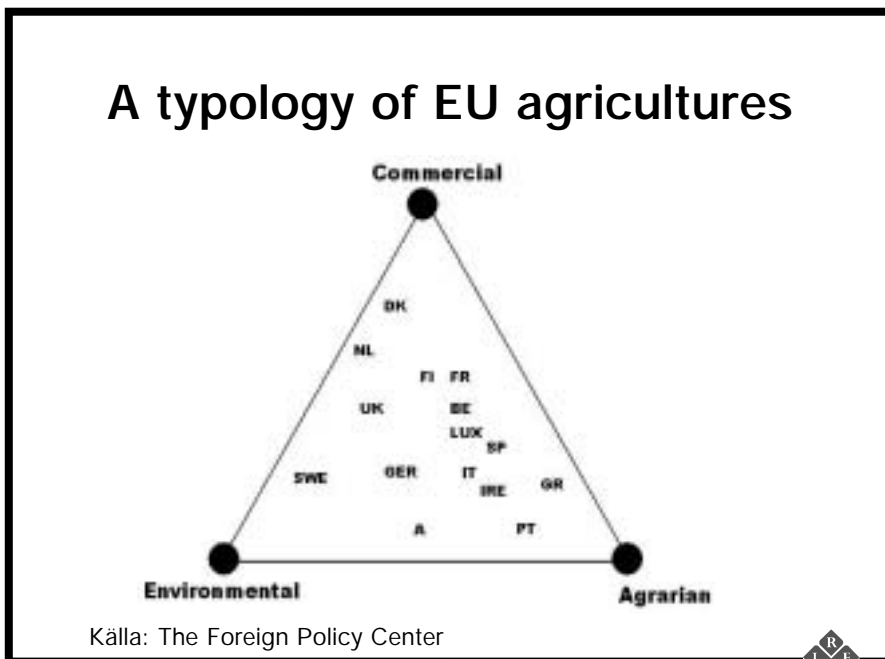
Han delar in länderna i tre grupper. Miljögruppen betonar jordbrukets betydelse för landsbygdens ekonomi och befolkning, framhåller miljölagstiftning och att landsbygden kan användas för produktion av andra saker än livsmedel.

En andra grupp är tydligt kommersiell, handelsinriktad och ser gärna stora effektiva företag med hög produktivitet. Den är tydligt exportinriktad.

Den tredje gruppen är mer klassiskt jordbruksinriktad. Småjordbruket betonas med en stark landsbygdsidentitet. Länderna har ofta stora landsbygdsbefolkningar och även mycket lokal handel med livsmedel. Jordbruket står för en stor andel anställda och landsbygden är ett område för produktion av livsmedel.

I skärningspunkterna mellan de tre olika typerna av jordbruk, och med budgetfrågan i minne, kan vi tydligare se grunden för var politiska beslut landar.

Figur 3. Olika länders grundinställning till jordbruket.

Ordlista

CAP

Den gemensamma jordbrukspolitiken.

Första pelaren

Pristöd, marknadsordningar, exportstöd, direktstöd m.m. Dvs. de klassiska elementen i jordbrukspolitiken.

Andra pelaren

Stöd till landsbygdsutveckling, miljöstöd. Varje land gör ett program som godkänns av Kommissionen. Medfinansieras av medlemslandet.

Interventionspris

Den prisnivå/tröskel som utlöser interventionsåtgärder (uppköp) på marknaden

MTR

”Mid-Term-Review”. Halvtidsöversyn av besluten om jordbruket som fattades i Berlin mars 1999 för perioden 2000–2006.

Tak för stöd

Det har funnits idéer om att lägga ett tak, dvs. begränsa hur mycket stöd som totalt kan utgå till en jordbrukare. På Brysseljargong benämns det som capping.

Tak för budgeten

EU har med tiden mer och mer satt gränser för hur stort budgetutrymme som olika bud-

getposter skall få. I november 2002 beslutade stats- och regeringscheferna om ett tak för den gemensamma jordbrukspolitiken första pelare för budgetperioden 2007–2013.

Modulering

Överföring av medel från den första till den andra pelaren. Innebär en minskning av direktersättningar för att finansiera ökade stöd till miljö- och landsbygdsutveckling.

Degressivitet

Neddragning av direktersättningar för finansiering av reformer av andra sektorer inom jordbruket. T.ex. mjölkreform.

Frikoppling

Direktersättningarna betalas ut utan krav på att produktion sker.

Cross-compliance

”Tvärvillkor”. Producent måste uppfylla specificerade krav på miljö- och djurskyddsområdet samt god jordbrukarhävd för att stöd skall utbetalas.

God jordbrukarhävd/sed

Allmänna regler om hur jordbruksproduktion bör ske. Definieras av medlemsstaterna inom vissa ramar. Här kan det röra sig om vilka minimikrav som ställs på skötsel om brukaren slutar med produktion.

Förväntningar från producenterna

CAROLINE TRAPP
Förbundsordförande
LRF
Stockholm

Min uppgift här idag är att säga något om vad vi som jordbrukare och producenter har för förväntningar på EU:s jordbrukspolitik och de förändringar som nu diskuteras.

Låt mig börja med att konstatera att jag är övertygad om att det behövs en gemensam politik på en gemensam marknad. En åternationalisering av politiken skulle ofelbart leda till snedvriden konkurrens där olika länders budgetprioriteringar skulle få stort genomslag. Bakom den svenska diskussionen om renationalisering ligger bl. a att Sverige är en stor nettobetalar till EU:s budget, som också framgick av Rolf Erikssons tidigare inlägg. Ett mer konstruktivt sätt att arbeta med denna fråga är att diskutera en viss nationell och obligatorisk medfinansiering av bl.a. EU:s direktersättningar, dvs. de stöd som till 100% finansieras via EU-budgeten. Den andra mer traditionella vägen innebär att maximera återflödet på olika politikområden.

Vad har vi då för förväntningar på den kommande politiken?

Jordbrukspolitiken skall i samverkan med EU:s politik på andra områden:

1. Medverka till en positiv utveckling av jordbruket och livsmedelssektorn i Sverige, utveckla den gröna näringsens potential som energiproducent, som miljöresurs och bevarare av kultur och mångfald i Europa.
2. Den skall vara en kraft för en generell landsbygdsutveckling.
3. Politiken skall vara rimligt förutsebar och juridiskt försvarbar.
4. Förändringar i politiken skall vara ekonomiskt hanterbara.
5. Den kommande politiken skall vara enklare att hantera än den nuvarande.
6. Politiken bör beakta att handeln med livsmedel blir allt friare och underlätta utvecklingsländernas tillträde till marknaden

samt att de fattigaste länderna skall ha rätt att skydda sin livsmedelsproduktion.

Vad innebär då dessa punkter mer konkret?

1. En positiv utveckling av jordbruket och livsmedelssektorn i Sverige ...

LRF har en vision som innebär att vår sektors utveckling, den gröna näringsens utveckling, fortsatt är viktig för den svenska samhälls-ekonomi. Vi arbetar för att "den gröna näringen 2010 intar en tätposition i Sverige både vad gäller tillväxt, lönsamhet och ungdoms yrkesval. Vi anser att den gröna näringen har unika förutsättningar för uthållig tillväxt och att den kan skapa nya affärer och attraktiva värden i samhället".

Vår sektor, med direkta arbetstillfällen i primär- och industriled plus all indirekt sysselsättning, har stor betydelse för landets ekonomi, närmare 10% av landets BNP. Runt om i landet, där näringen finns, är vanligen insikten om betydelsen ganska god. Dessvärre kan det vara sämre i städer och beslutscentra som vår huvudstad. Detta är ett dilemma som inte minst vi själva inom näringen måste hantera på olika sätt.

Hur vill vi då utveckla näringen?

Den centrala uppgiften ligger fortsatt i att producera varor och tjänster som konsumenterna vill ha och är beredda att betala för. Vi ser här tillväxtpotentialer i Sverige och utomlands. På flera viktiga köttområden täcker vi långtifrån upp den inhemska konsumtionen. Och den svenska jordbruksmarken inrymmer en potential som även kan tillgodose konsumenterna i ett utvidgat EU och kanske även på andra internationella marknader. En annan marknad som går att utveckla i EU och i Sverige är den för proteinfoder där importberoendet är mycket stort.

Den svenska livsmedelsproduktionen skall även framöver bygga på ett koncept som ger konsumenterna säkra livsmedel med hög kvalitet där god djursorg och miljöhänsyn är grundläggande. En politik som hämmar den svenska produktionen och ökar importen från länder med andra och lägre krav underminerar faktiskt detta koncept.

Vid sidan av livsmedel finns på sikt även en betydande marknad för förnyelsebara energiråvaror för leverans av värme, el och drivmedel. Statens Energimyndighet har i en färsk rapport till Näringsdepartementet angett 100 000 ha Salix som ett realistiskt och önskvärt mål. (Idag odlas ca 15 000 ha.) Här kan även pekas på det budskap om att "dubbla den förnyelsebara energin" som Tony Blair och Göran Persson skickat ut.

Vidare producerar det svenska jordbruket ett öppet landskap, bidrar till biologisk mångfald m.m. och detta är nyttigheter som vi räknar med att samhällsmedborgarna kommer att värdesätta även i framtiden. Här finns även klara kopplingar till växande marknader kring turism, rekreation och "upplevelser".

2. Landsbygdsutveckling

Inom jordbruket kommer strukturutvecklingen att fortsätta vilket innebär att ett relativt begränsat antal heltidsjordbruk klarar av större delen av livsmedelsproduktionen. Idag motsvarar dessa 20–25 000 st. och de är självklart en mycket viktig bas för en levande landsbygd i olika delar av landet inte minst genom den sysselsättning de skapar i tidigare och senare led. Men heltidsjordbruken kan inte ensamma säkra en bra utveckling på landsbygden. Här finns utrymme att utveckla många nya verksamheter med jord- och skogsbruksfastigheter som bas. Ökad satsning på åtgärder kring landsbygdsutveckling behövs samt ett näringslivsklimat som är positivt för småföretagsamhet.

3. Förutsebarhet

Jordbruk och livsmedelsproduktion är en biologisk näring som bygger på långsiktiga investeringar. Då jordbrukspolitiken har haft och kommer att ha en stor betydelse för ekonomin i näringen är det viktigt att de jordbrukspolitiska spelreglerna är stabila. Många lantbrukare har inriktat sig efter det rådande jordbrukspolitiska beslutet, Agenda 2000, som avser perioden 2000–2006. Därför är det inte acceptabelt att genomföra viktiga förändringar mitt under denna period. Jag får många frågor i dessa dagar från bönder med animalieproduktion som står i begrepp att investera men plötsligt ställs alla kalkyler på ända.

4. Rimlig ekonomi

Med kravet om förutsebarhet följer även att jordbrukspolitiska justeringar måste kunna hanteras ekonomiskt. Förändringarna måste vara rimliga och bör genomföras under en vettig anpassningsperiod. Annars blir struktumvandlingen kraftfull och risken för produktionsnedgång ökar markant. I grunden är det även centralt att det politiska systemets ersättningar utgör en betalning för en aktiv prestation, inte för ett passivt förvaltande.

5. Enkelhet

CAP kritiserar ofta för att vara svårbegriplig och krånglig. Det kan vara lätt att förstå denna kritik. Även jordbrukarna som varje år får ägna en respektabel tid för att fylla i olika ansökningsformulär skulle önska en större enkelhet. EU-kommissionen har haft ambitioner att förenkla i det nu liggande förslaget. Vi är dock tveksamma till om förändringarna leder till förenklingar. Dels införs nya stödvillkor och därmed kontroller. Vidare lanseras en helt ny ersättningsprincip, den frikopplade, som i många stycken kommer komplicera fas-

tighets- och arrendemarknaden samt kullkastar den ekonomiska planeringen i åtskilliga fall.

6. Underlätta internationalisering och utvecklingsländernas situation

LRF anser att det är viktigt att reformera EU:s handels- och jordbrukspolitik på ett sätt som tar bättre hänsyn till de skiftande förhållandena i olika delar av tredje världen. Det måste dock göras samordnat med andra stora aktörer inom livsmedelshandeln och i första hand genom överenskommelser inom WTO. Särskilt de allra fattigaste länderna måste här uppmärksammas speciellt.

Ett väl fungerande internationellt handelsregelverk som är allmänt respekterat är en förutsättning för en positiv utveckling av världshandeln. LRF anser att ökad internationell handel, även med jordbruksprodukter, skapar förutsättningar för en positiv ekonomisk utveckling i världen.

Det innebär att exportbidrag, exportkrediter och även livsmedelshjälp som försvårar den inhemska produktionens utveckling i fattiga länder måste bort.

EU och andra rika länder/regioner måste ge ett mer kraftfullt stöd till jordbruks- och landsbygdsutveckling i tredje världen och vid behov stödja reformer av ländernas jordbrukspolitik.

LRF tycker följande om kommissionens förslag

EU-kommissionens MTR-förslag är mycket långtgående. Stora och principiellt viktiga justeringar föreslås träda i kraft mitt under nuvarande jordbrukspolitiska beslutsperiod 2000–2006 (Agenda 2000). Många jordbrukare ställs inför radikalt förändrade förutsättningar.

LRF anser att Agenda 2000 skall respekteras och fullföljas. Sveriges bönder är öppna för att diskutera en successiv reformering av CAP men viktiga justeringar måste förberedas på ett godtagbart sätt. LRF menar att vare sig EU:s utvidgning fr.o.m. 2004 eller de aktuella WTO-förhandlingarna nödvändiggör långtgående reformer utöver Agenda 2000 före 2006/07.

EU:s utvidgningsförhandlingar är slutförda med Agenda 2000 som bas och de finansiella ramar som beslutats i dessa sammanhang är tillräckliga för ett fullföljande av Agenda 2000. När det gäller WTO-överläggningarna är EU:s förhandlingsposition baserad på Agenda 2000 och det finns enligt LRF:s mening inga skäl att ändra denna utgångspunkt i detta skede av Doha-rundan. LRF är givetvis medvetet om att ett kommande WTO-avtal kan kräva ytterligare åtaganden från EU:s sida. Vi tror dock att det är en klok politik att avvakta WTO-utfallet innan påtagliga justeringar görs i den gällande politiken.

Av kommissionens MTR-förslag är det främst två som erfordrar ytterligare diskussion och analys samt därmed ett senare genomförande. Förslaget om frikopplade direktersättningar innebär en helt ny princip där ersättningarna, utan krav på produktion, knyts till historiska förhållanden åren 2000–2002. Detta leder till inlåsnings effekter och uppmuntrar snarast en passiv jordbruksdrift. Fastighets- och arrendemarknaden kommer att påverkas mycket påtagligt. Särskilt allvarligt är att förutsättningarna för genomförda och planerade investeringar fullständigt förändras. Detta inte minst i kapitaltunga produktionsgrenar som nötkötts- och mjölkproduktion.

Det andra förslaget avser kommissionens fördjupade mjölkreform under perioden 2004–2008. Förslaget innebär långtgående sänkningar av interventionspriser under en kort tidsperiod. Detta i kombination med frikopplade direktersättningar leder till dramatiskt ändrade förutsättningar för mjölkproducen-

terna, särskilt för dem som är i en etablerings/ investeringsfas.

LRF tillstyrker förlängningen av mjölkvot-systemet till 2014/15. Mjölkreformen i övrigt bör begränsas till redan fattade beslut i Agenda 2000. LRF är öppet för att diskutera ytterligare en mjölkreform, vilket förutsätter att kompensationen till mjölkproducenterna, som ersättning för de sänkta priserna, justeras upp till erforderlig nivå. Denna ökade ersättning måste, liksom vid tidigare reformer, i allt väsentligt finansieras utan omfördelningar mellan bönder.

LRF är öppet för kommissionens förslag att via s.k. modulering omfördela vissa budgetmedel från direktersättningarna till EU:s miljö- och landsbygdsprogram (LBU). Men denna omfördelning bör utformas på ett enkelt sätt med ett lika stort procentuellt avdrag för alla jordbruk oavsett storlek. Den bör heller inte leda till omfördelningar mellan länder utan pengarna skall fördelas nationellt. En konkurrensneutral nationell medfinansiering är ett mycket viktigt krav.

LRF säger inte att dagens direktersättningar skall bevaras som de är. Olika alternativ till kommissionens förslag måste dock belysas närmare, t.ex. frikopplade stöd endast till växtodlingen eller enklare generella arealersättningar med kompletteringar för vissa produktionsgrenar.

Om någon typ av frikoppling bibehålls är det mycket viktigt att hitta ett system som inte uppenbart missgynnar den framtida produktionen. Detta innebär att man måste göra vissa avkall på kravet om historisk bas för ersättningen. Ett annat alternativ som innebär mindre produktionskopplade ersättningar än idag skulle vara mer eller mindre enhetliga arealpremier inom hela EU med möjlighet att inom det kompletterande LBU-systemet kunna göra korrigeringar för de omfördelningseffekter som uppstår i en sådan modell.

I övrigt efterlyser LRF ytterligare satsningar som öppnar nya marknadsområden för jordbruket. Ambitionerna inom EU rörande

exempelvis alternativa bränslen är viktiga i detta sammanhang. Kommissionens förslag att inte tillåta odling av energigrödor på trädesarealer motverkar tyvärr dessa ambitioner. Jag ser bioenergin som en möjlighet att förena uthållighet och tillväxt. Detta har kommissionen missat i sitt förslag. I fråga om att förbättra proteinförsörjningen inom EU behövs även ytterligare åtgärder.

LRF:s hittillsvarande analyser av MTR-förslaget pekar på avsevärda ekonomiska påfrestningar för näringen.

Mjölk- och spannmålsreformen samt minskningen av direktersättningarna via modulerings och degressivitet ger i en statisk analys en negativ ekonomisk effekt motsvarande ca 1,7 miljarder kr när reformerna är fullt genomförda 2012. Om mjölkreformen stannar vid besluten i Agenda 2000 kan beloppet summeras till 1,3 miljarder kr. Om det svenska jordbruket återförs de pengar som går in i EU:s miljö- och landsbygdsprogram kan kalkylen förbättras med ca 300 miljoner kr. Då har inte ökade kostnader i samband med nya LBU-åtgärder eller nationell medfinansiering beaktats.

Jag är medveten om att de ekonomiska konsekvenserna i en statisk analys kan vara överdrivna eftersom man i dessa bortser från

anpassningsmöjligheter. Dessa finns, men gäller inte alla företag. Det betyder i sin tur att förslag av MTR-typ leder till en kraftfull strukturomvandling som naturligtvis kommer att ses som negativ i många bygder. Och ett frikopplat stödsystem skulle onekligen förstärka effekterna av minskad produktion i områden med sämre naturliga förutsättningar eller i de fall där systemet kommer att framstå som ett attraktivt pensionssystem. Jag är rädd att dessa effekter kommer att väga tyngre än de fördelar som en frikopplad modell kan ha i fråga om valfrihet för den enskilde bonden.

Jag vill avsluta med att säga att jag trots de jordbrukspolitiska svårigheter som jag ser i kommissionens MTR-förslag har en positiv syn på framtiden. Jag representerar en viktig näring som behövs även framöver och när det kommer till jordbrukspolitiska beslut och kompromisser i Bryssel så brukar slutresultatet bli någorlunda hyggligt trots allt. Denna gång är dock utgången mer oviss än tidigare.

Vi har idag begärt en överläggning med regeringen om den brist på helhetssyn i EU-politiken, engagemang för den gröna näringen och svensk landsbygd som vi ser från de styrande politikernas sida. Ni som är intresserade kan ta ett exemplar av vår framställan.

Vad innebär kommissionens förslag?

JERZY GLÜCKSMAN

Svensk expert i EU-kommissionen
Bryssel

Jag kommer att presentera huvuddragen i det förslag till reform som kommissionen har lagt fram med anledning av MTR, och se varför det har föreslagits samt varför det är väsentligt att man försöker samla sig i rådet till ett beslut ungefärligen efter det här förslaget. Det här förslaget, eller snarare dess föregångare kom i juli 2002 som en diskussionspromemoria om MTR. Den slog ner som lite av en bomb därför att de flesta observatörer hade avskrivit hela MTR som oväsentlig. Det skulle vara lika bra att koncentrera sig på nästa övning som skulle komma lite senare. Men observatörerna fick helt fel därför att vad kommissionen nu har lagt fram är förmodligen det mest radikala förslaget i CAP:s historia, och det kom vid en tidpunkt då det är väsentligt att CAP åter igen i en viss utsträckning ömsar skinn för att följa med sin tid och kunna fortsätta som en accepterad politik inte bara för producenterna utan även för samhället i övrigt.

Jag skall ta fram de fyra benen i förslaget. Det första benet är i princip att förbättra konkurrenskraften för EU:s jordbruk. När man införde politiken 1962 då talades det inte

mycket om konkurrens. Rolf Eriksson berättade för oss vilka målsättningarna var. En av dessa var fullständigt dominerande nämligen att öka produktiviteten. Skälen var att man efter andra världskriget hade underskott i produktionen av de flesta stora jordbruksprodukterna. Under sådana omständigheter var det inte märkligt att man koncentrerade sig på att öka produktionen så man hade tillräckligt med livsmedel. Principerna, som också Rolf Eriksson berättade om, samt de instrument som skapades för att genomföra målsättningarna passade kanske bra för den tiden. Det är lätt att i efterhand sitta och fördöma detta. På den tiden kanske det var logiskt, men det krävs att instrumenten utvecklas och anpassas till verkligheten när denna förändras. Skall man vara väldigt brutal kan man säga att med vissa retuscheringar reformerades inte den gemensamma jordbrukspolitiken på trettio år utan man körde i gamla spår även om man lappade till ett och annat på vägen. När man insåg att man måste dra ner produktionen började man lite tafatt att införa t.ex. medansvaravgifter för producenterna 1% här, 2% där och på sin höjd 3%. Det är

klart att med den ökade teknologiska utvecklingen med ökad produktivitet som resultat var det inget ekonomiskt instrument att styra jordbrukspolitik med. Man införde i slutet på 1980-talet t.ex. på spannmålsområdet en global kvot. Då sade man i princip till producenterna – producerar ni mer än x ton då drar vi ner priset nästa år med 3% och ni får en extra medansvarsavgift på 3%. Men vilken producent kan anpassa sig efter dylika ekonomiska instrument? Vad betyder en höjning eller en ökning av produktionen för en enskild jordbrukare när det finns en global kvot som omfattar hela EU? Det var naturligtvis ekonomiskt nonsens även detta. Det som inte var ekonomiskt nonsens utan fick en viss betydelse var de utbytesbegränsande åtgärder som man började införa. Det mest kända exemplet, som redan har nämnts här, är mjölkkvoterna 1984. De infördes som en tillfällig åtgärd under stort motstånd från producenterna, men det instrumentet gäller än idag och fram till 2008. Kommissionen föreslog t.o.m. förlängning till 2014–15 och då har det tillfälliga instrumentet hunnit fylla 30 år.

År 1992 inträffade egentligen det stora brottet i CAP:s utveckling. Det var ett väsentligt år därför att man gav sig på ett antal viktiga principer. Redan innan reformen infördes hade man hittat på att jordbruksbudgeten kunde inte bara hur som helst öka vilket ju faktiskt var fallet. Jordbruksutgifterna var obligatoriska utgifter och det betyder att jordbruksministrarna i rådet bestämde hur politiken skulle se ut för nästa år och sedan var det bara att leverera. Man fick göra om i budgeten och se till att pengarna fanns. Det var mycket slapp jordbruksdisciplin, om ens någon, som gjorde att budgeten rasade iväg med en väldig fart. Det infördes en så kallad jordbruksbudgetlinje där man begränsade tillväxten av budgeten. Nu var det inte särskilt effektivt därför att den var fastställd i fasta priser och vid den tiden var det inflationsekonomi i Europas länder, 10% var ingen ovanlig inflationssiffra för enskilda länder. Det där

blev aldrig något problem från budgetmässig synpunkt.

När man 1992 var mitt uppe i GATT:s Uruguayrunda, och även om kommissionen var den första att förneka att den hade något inflytande över reformprocessen som påbörjades alldeles i början på 1990-talet, så är det klart att den hade en koppling till detta därför att det visade sig att USA och ett antal andra länder som Australien, Nya Zeeland, Kanada, Brasilien, Argentina sade att får vi inte jordbruksstödet under disciplin i GATT då blir det ingen överenskommelse. Då blir det heller ingen liberalisering av världshandeln på något område. EU kände sig under stark press. Något skulle göras och då föddes tanken på konkurrenskraften dvs. att man skulle försöka tävla på världsmarknaden med de priser som gällde där och bönderna skulle kompenseras på något annat sätt. Då kom det som Rolf Eriksson berättade om, sänkningen av priserna på spannmål, nötkött osv. samt införande av direkta inkomststöd. Det är att observera att för spannmål var det inte tal om att man kompenserade bara partiellt. Man kompenserade faktiskt till 100%. Det visade sig dessutom att marknaden utvecklades på så sätt efter reformen att en diskussion uppkom om överkompensation därför att de direkta stöden var fasta. Marknadspriserna varierade och summan av kardemumman blev att resultatet blev väldigt gott och motståndet mot direktstödet som kunde förnimmas bland producenterna före reformen försvann med en väldig fart. I vilket fall som helst resonerade man sedan i GATT-rundan på det sättet att man skulle dra ner på de mest handelssnedvridande stöden och så uppkom hela upplägget med de tre boxarna, den gröna boxen med stöd till forskning, den gula boxen som har de mest snedvridande stöden – t.ex. EU:s gamla produktionsstöd där man fick dra ner med mellan 21 och 36% beroende på stödets karaktär – och så där emellan den blå boxen som nästan var som skraddarsydd för EU:s nya direkta inkomststöd samt USA:s deficiency payment

som också hamnade där. De behövde inte dras ner under den period som vi upplever fram till nu. Sedan skulle det diskuteras i nästa runda.

År 1999, under Agenda 2000 diskussionen, bestämde man sig för att gå vidare på samma väg och bl.a. sänktes då spannmål ytterligare 15% utöver de 29%, man sänkte mjölken med 15% men från 2005 plockades mjölken in i den blå boxen. Idag har man kommit fram till att man skall genomföra ytterligare åtgärder, bl.a. sänka ytterligare 5% på spannmålen med kompensation i direkta inkomststöd. Man gör om det här med mjölken lite grand så att man får asymmetriska sänkningar för skummjölkspulver och smör 3,5% resp. 7%, men resultatet blir detsamma som bestämdes fr.o.m. 2005. Man vill också börja ett år tidigare och lägga till 2 år i slutet och öka kvoterna med 1% per år. Detta avsett för att fortsätta att stärka EU:s konkurrenskraft.

Då går vi till syfte nummer 2 med reformförslaget nämligen att främja ett hållbart jordbruk och anpassning till marknaden. Här ligger två saker. Det ena är ett centralt element i hela förslaget nämligen frikoppling av stöden. Nu är det så att när direktstöden infördes 1992 baserades direktkompensationen på en historisk referensperiod, genomsnitt på tre år, som låg i slutet på 1980-talet per region beroende på avkastningen i den regionen. Det innebär i sig en slags frikoppling av produktionen men bara partiellt. Det blir en frikoppling, det blir aldrig exakt. Det kan det aldrig bli om man inte går från producent till producent. Siffrorna ändras inte med åren medan produktiviteten ökar och då blir det ett gap mellan ersättningsnivåerna och produktionen så det finns en partiell frikoppling och det var den som underlättade att man fick klassa de här stöden som blå stöd och inte ligga kvar som gula stöd som fick dras ner med en gång. Nu säger man så här. Vi skall inte ha hela det här byråkratiska systemet med mjölkstöd, nötköttsstöd, spannmålsstöd osv. Vi frikopplar det totalt från produktionen dvs. varje

producent får räkna sig till godo vad han fick i genomsnitt år 2002 av olika stöd och det blir hans enda gårdsstöd och därmed har man faktiskt gjort något väldigt bra även om inte alla kanske håller med om detta. För det första har man gjort så att man har befriat producenten från ett produktionstvång av vissa produkter. Om nötköttsproducenten menar att hans nötköttsproduktion inte är konkurrenskraftig på marknaden så kan han producera något annat i stället. Han får ändå sitt stöd som han fick tidigare. Men han kan producera något som konsumenterna vill ha, som de är beredda att betala för, och det höjer hans inkomst. Genom att man inte kopplar kravet till att han skall producera nötkött så har det här stödet en mycket mindre handelsnedvridande effekt än vad det hittillsvarande inkomststödet har. Vi är mitt uppe i en ny runda i världshandelsorganisationen, WTO, den s.k. Doharundan, och signalerna därifrån har varit mycket oroväckande sett ur perspektivet av nuvarande politik från EU:s sida. Bara för ett tag sedan lade ordföranden i jordbrukskommittén i förhandlingarna fram ett förslag enligt vilket inkomststödet faktiskt minskas nästan lika mycket som det gula stödet i fortsättningen, nämligen med 50% över en period av 5 år.

I kommissionens makt ligger att försvara den blå boxen men hur långt kan man försvara den? Det vet ingen idag och det är helt klart att det finns krav på att de nuvarande direkta inkomststöden fortfarande är handelsnedvridande och att de måste bort med tiden. OECD har nyligen lagt fram en studie där man säger att om man tittar på handelsnedvridande faktorer så är de gula stöden om de har 4 så har de blå stöden 1. Men då kan ni tänka er att frikopplade stöd är väsentligt under 1 och kommer därför att – hoppas kommissionen – inte behöva ligga kvar i den blå boxen. De skall flyttas till gröna boxen och de skall bevaras i sin helhet under nästkommande period i världshandelsorganisationen. Med de frikopplade stöden har man dessutom

kopplat kravet på vad som på svenska har kallats för tvärvillkor, cross compliance på engelska. Om producenterna fullt skall ha de här direkta inkomststöden då skall de prestera något också. De skall följa 38 förordningar på områdena miljö, livsmedelskvalitet, djuromsorg och djurens välbefinnande samt yrkessäkerhet. Om man inte gör det skulle det bli avdrag på stöden och därmed har man gått till mötes den starka folkopinionen som numera finns inom EU och som inte fanns när CAP infördes. Då fanns ingenting om miljön, djurens välstånd eller livsmedelssäkerhet. Det talades inte mycket om det. Det har kommit därefter och nu är opinionen ganska stark här i Sverige. Man vill att det skall vara en integrerad del av opinionen. Man vill att det skall vara en obligatorisk del av det nya CAP.

Det tredje benet är att man får en bättre fördelning av stöden, en bättre fördelning mellan producenterna och marknadsstöden. Då inkluderar jag inkomststöd och landsbygdsutveckling. Det är de två pelarna. Då har man infört förslaget om degressivitet, dvs. man tar bort en del av stödet efter hand. Man börjar 2006 med 1% och man slutar 2012 med totalt 19%. Det gäller bara för dem som får minst 50 000 euro från gemenskapen per år. För dem som får mellan 5 000 och 50 000 så är slutstationen 12,5%. De som får under 5 000 euro behöver inte vara med i systemet och får behålla allt som de skall ha från det direkta inkomststödet. Det är degressiviteten och moduleringen. Sedan skall dessa medel användas till 2/3 för kommande reformer. Detta är något som har uppstått inte minst

genom det berömda budgetbeslutet från Europeiska rådet i oktober 2002, som det talades om tidigare, där ökningstakten i jordbruksutgifterna är mycket kraftigt beskurna. Den är i princip begränsad till 1% om året från 2007 och skall till 1/3 användas till landsbygdsutveckling.

Det sista benet är ett förstärkt landsbygdsutvecklingsstöd där de främsta elementen är att man försöker att införa stöd även för kvalitetsproduktion för vissa åtgärder på djurskyddsområdet, rådgivning till producenterna och en del annat som man hoppas kunna få upp tillsammans med de gamla åtgärderna som är samlade i landsbygdsutvecklingsprogrammet från Agenda 2000.

Sammanfattningsvis kan sägas att här finns en stor möjlighet för EU att klara sin produktion enligt vad som brukar kallas för den europeiska modellen, att bevara multifunktionaliteten i jordbruket genom att återigen förändra instrumenten och ge producenterna ett regelverk som de kan hålla sig till under en lång tid. Man måste se det hela som en helhet. Alla delar av detta måste tas i beaktande. Jag tror att det är väldigt väsentligt att de som vill opponera sig kraftigt, både medlemsstater och intressenter, noga bör fundera på vad alternativet är, med tanke på utvecklingen på budgetsidan, samt de internationella handelsförhandlingarna vad man klarar i framtiden. Funderar man noga på detta tror jag att kommissionens förslag till reform av jordbrukspolitikerna kommer att framstå i en alltmer attraktiv dager.

Förväntningar från konsumenter och skattebetalare på den framtida jordbrukspolitiken i relation till halvtidsöversynsförslaget (MTR)

EWA RABINOWICZ
Professor
Livsmedelsekonomiska institutet
Lund

Introduktion

Det förelagda ämnet för mitt föredrag är skattebetalarnas och konsumenternas syn på hur den gemensamma jordbrukspolitiken bör reformeras och hur halvtidsöversynsförslaget förhåller sig till denna syn. Jag kommer att analysera dessa två grupper var för sig. Att jag skiljer på konsumenter och skattebetalare trots att dessa två grupper sammanfaller och överlappar väldigt starkt, beror på att konsumenterna nyttjar privata varor som jordbruket tillhandahåller medan det för skattebetalarnas räkning handlar om kollektiva nyttigheter som är förknippade med jordbruksproduktion. Analys av konsumtion av privata varor och av kollektiva nyttigheter fordrar olika angreppssätt.

Jag är givetvis skattebetalare och konsumenter är vi allesammans. Men jag kan naturligtvis inte försöka tala för kollektivet. Så vad gör man som ekonom? Jo man kan utgå från den ekonomiska teorin och försöka se om den kan berätta för oss om konsumenternas och skattebetalarnas förväntningar. Jag skall försöka att först diskutera förväntningarna i allmänna ordalag och sedan relatera diskussionen till de förslag som finns i halvtidsöversynsförslaget (MTR). Detta förslag är mycket omfattande. Jag tänker därför inte kommentera allt utan fokusera främst på avlänknings-, tvärvillkoren samt på vissa förändringar inom marknadsförordningarna.

Konsumenternas förväntningar och den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP)

Konsumenternas förväntningar kommer till uttryck huvudsakligen på marknaden. I mångt och mycket är livsmedelsmarknader som alla andra marknader och på en väl fungerande marknad bör marknadssignalerna styra. När konsumenter önskar sig något och vill betala vad det kostar att producera varan i fråga brukar det i allmänhet finnas producenter som är intresserade av att tillhandahålla varan. Nationalekonomins fader Adam Smith skrev för flera hundra år sedan att det är inte av slaktarens välvilja som konsumenter förväntar sig gott kött utan av slaktarens omtanke om den egna inkomsten. En fungerande marknad förmedlar kontakter mellan producenter och konsumenter. Konsumenternas förväntningar är just att marknaden fungerar dvs. att man producerar det marknaden efterfrågar och inte det som är subventionerat och också att marknaden fungerar utan hinder. Det innebär att man inte använder sig av konkurrens- och handelshinder eller produktionsbegränsande åtgärder, t.ex. mjölkkvoter. Så här långt kan man säga att budskapet är enkelt: låt marknaden fungera och styra produktionen. Detta skulle låta som ett mycket trivialt budskap i andra sammanhang men när det gäller jordbruket är budskapet inte fullt så självklart. Tvärtom, produktionen har så här långt styrts av antingen prisstöd och/eller kopplade produktionsstöd. Lantbrukarnas produktionsbeslut har således varit styrda av stödstrukturen men också kringskurna av kvantitativa regleringar.

Mot det ovanstående resonemanget skulle man kunna invända att marknadssignaler i all ära men marknader för jordbruksprodukter och livsmedel kanske inte är samma sak som alla andra marknader. Det kanske finns speciella egenskaper i marknaden på jordbruksprodukter som måste beaktas när politiken skall utformas. För att avgöra om det förhåller

sig på detta sätt låt oss titta närmare på olika kategorier av varor. På en marknad kan man skilja mellan tre kategorier av varor (eller kanske tre kategorier av egenskaper hos varor) nämligen sökvaror, erfarenhetsvaror och förtroendevaror. Sökvarorna är de allra enklaste. Ibland säger man klämvaror eftersom detta namn antyder vad det hela rör sig om. Klämvaror handlar det om när vi går till affären och klämmer på tomaten för att bedöma dess kvalitetsegenskaper. Handlaren tycker visserligen inte om det men det är ett effektivt sätt att redan före köpet försäkra sig om att varan är bra. Sökvaror är med andra ord sådana produkter där konsumenten kan göra en kvalitetsbedömning av produkten innan varan är köpt. På sådana produkter brukar det inte finnas mycket behov av reglering eftersom konsumenten med lätthet själv kan bestämma om varan har de egenskaper hon eller han eftersträvar. En annan kategori av varor är sådana produkter där det ibland kan vara svårt att veta om varan är bra när man befinner sig i affären men där kvalitén går att kontrollera efter köpet. När man köpt sådana produkter upptäcker man t.ex. om jeansen håller i tvätten eller om man bli dålig av vissa matvaror. Av erfarenhet lär man sig att undvika vissa produkter, vissa producenter eller vissa märken och välja andra. Produkterna i denna kategori kallas därför erfarenhetsvaror. Även här fungerar marknaden ganska hyggligt. Inte minst underlättar varumärken konsumenternas val. Till sist har vi en tredje kategori av varor som vi kallar för förtroendevaror. Här rör det sig om produkter där det även efter köpet, till och med när en lång tid har gått, kan vara svårt för konsumenten att avgöra om varan var bra eller dålig. Vissa egenskaper framträder kanske efter en lång tids konsumtion. Negativa eller positiva hälsoeffekter syns, exempelvis, först många år senare och dessutom inte alltid på individnivå. För förtroendevaror finns det ett behov marknadsingripande från statsmakternas sida. När konsumenterna inte kan kontrollera varans kva-

litetsegenskaper finns det en risk att producenter som tillhandahåller sådana egenskaper inte får betalt för detta. Därmed minskar intresset för att producera varor med osynliga men värdefulla egenskaper och utbudet blir lägre än motiverat ur samhällekonomisk synpunkt. Staten kan ingripa på många olika sätt, exempelvis genom förbud mot vissa tillsatser, krav på obligatorisk märkning av vissa ingredienser eller genom att skapa ett certifieringssystem som ger trovärdighet åt den frivilliga märkningen.

Analyserar man jordbruksprodukter/livsmedel utifrån den ovanstående kategoriseringen av varorna eller deras egenskaper hör flera av matens väsentliga aspekter till kategorin förtroendevaror. Utan tvivel hör livsmedels säkerheten (food safety) till kategorin förtroendevaror. Därmed finns här någon form av regleringsbehov. Däremot finns det inte ett behov av statliga ingripanden när det gäller varor (eller varuegenskaper) som kan väljas via en sökprocess.

Hur förhåller sig nu detta resonemang till det som föreslagits i halvtidsöversyns förslaget (MTR). Det viktigaste elementet i MTR är frikoppling eller avlänkning av stödet. Som bekant föreslås stödet till ett jordbruk inte längre bero på gårdens löpande produktion eller åkeranvändning utan enbart på hur stora stödutbetalningar som gården tidigare erhållit. Frikopplingen har den fördelen att stödet inte längre styr producenternas beslut. I stället blir det marknaden, dvs. konsumenternas preferenser, som får avgöra vad som skall produceras. Ur konsumentens synpunkt vore således en förändring av politiken i riktning mot avlänkning en klar förbättring av det nuvarande systemet. En annan positiv aspekt är de förändringar som man har föreslagit i de kvarvarande marknadsförordningarna när det gäller durumvete och ris. Den höga subventionsnivån till durumvetet har lett till en stor expansion av produktionen till områden som egentligen inte lämpar sig för odling av denna gröda och sammanhängande försämring av

produktionens kvalitet. Det är ett typiskt exempel på hur man inte bör göra med regleringen.

Thorsten Andersson ställde inledningsvis frågan om konsumenterna får billigare mat. Av de analyser som har gjorts, inklusive de som gjordes på SLI, framgår det att vissa produkter exempelvis nötkött blir dyrare. Hur mycket dyrare beror på i vilken utsträckning producenterna väljer att producera mindre nötkött. Smör och mjölkprodukter förväntas däremot att bli billigare. Effekten för konsumenten blir således både ett plus och ett minus, sammanlagt förmodligen ett plus. Till sist påverkas livsmedelssäkerheten av förslagen. Som Jerzy Glücksman har sagt så förväntas producenterna att följa 38 olika direktiv för att få det frikopplade stödet, bland annat omfattar direktiven även livsmedelssäkerheten. Man skulle kunna hävda att effekten på detta sätt blir positiv men jag är generellt sett skeptisk till tvärvillkoren och jag återkommer till detta. Dessutom kan man säga om livsmedelssäkerheten att de största problemen finns bortom bondeleden. Det är hanteringen inom livsmedelskedjan snarare än primärproduktionen som har skapat problem. För att sammanfatta effekterna ur konsumentens synpunkt skulle man kunna säga att frikopplingen ligger på plussidan, priseffekterna blir lite oklara samt att livsmedelssäkerheten påverkas positivt men troligtvis marginellt.

Skattebetalare (medborgare) och GJP

När man betraktar livsmedelssystemet med skattebetalarnas ögon så är situationen anorlunda. Som jag tidigare nämnde är mat en privat vara. Den bit nötkött som ligger på min tallrik är det bara jag som kan äta upp. Min egen konsumtion utestänger andra från att konsumera samma köttbit. Men det förhåller sig inte på detta sätt med alla varor. När jag tittar på ett vackert landskap eller jag blir glad

för att man bevarar den biologiska mångfalden så utestänger inte min egen konsumtion andra konsumenter. Andra konsumenter kan också titta på samma vackra landskap. Landskapet blir inte mindre för det. Det skulle man kunna tycka är bara bra. Vi kan dela! Låt oss göra det! Samtidigt finns det dock negativa konsekvenser av det faktum av flera konsumenter kan konsumera samma vara eftersom det blir problem med betalningen. Varför skall jag betala? Jag kan bara gå och titta och låta någon annan betala. Det stora problemet med kollektiva nyttigheter är att just därför att de är kollektiva är det svårt att via marknaden ordna en leverans av dem. Risker finns därmed att de kollektiva nyttigheterna inte blir producerade i tillräcklig mängd just därför att marknaden till skillnad från marknaden för privata varor inte kan tillhandahålla dem på rätt sätt. Därför finns det naturligtvis ett mycket stort behov att lösa leveransproblemet regleringsvägen. Lösningen på detta problem är givetvis inte fullt så enkel som man vid första påseende kan tro. Vi vet givetvis att det finns ett intresse hos konsumenterna för att bevara den biologiska mångfalden samt för att bevara landskapet och de positiva egenskaper som jordbruket genererar. Vad vi inte vet, och som är det svåra i sammanhanget, är hur stort intresset eller betalningsviljan för dessa kollektiva nyttigheter är. Vi vet att den finns. Men hur stor är den? Kan vi mäta den? För mätningen av betalningsviljan finns det olika metoder men dessa är ofta inte fullt tillförlitliga. Ofta går analysen ut på att ställa en fråga till ett urval av skattebetalare eller konsumenter hur mycket de skulle vilja betala för, t.ex. att förhindra nedläggning av en värdefull biotop. Frågor av denna sort är hypotetiska. Risker är uppenbara att man får hypotetiska svar på hypotetiska frågor. Risker finns också att konsumenterna uppger en för låg betalningsvilja om de tycker att det börjar lukta höjda skatter och man kanske inte vill betala skatten. Det motsatta kan också inträffa nämligen att respondenterna av taktiska skäl upp-

ger en högre betalningsvilja än de faktiskt har om de sympatiserar med projektet eftersom ingen faktisk betalning kommer till stånd. Om jag uppger ett mycket högt värde påverkar det kanske beslutsfattarna, kan många resonera. Det är därför svårt att bedöma om de betalningsviljeundersökningar som görs är tillförlitliga. Det ligger i själva metoden även om det sker en metodutveckling som ökar tillförlitligheten. En annan stor svårighet när det gäller de kollektiva nyttigheterna är hur vi skall organisera leveransen. Vilket är det bästa sättet att få producenten att producera kollektiva nyttigheter? Är det via arealbidrag eller via speciella, skräddarsydda kontrakt? Vem skall skriva kontraktet? Skall samhället skriva kontrakt med bönderna, är det lokalsamhället som skall vara inblandat, är det miljögrupper eller andra intressenter. Det rör sig om svåra frågor som dessutom är mycket relevanta men som vi inte har fullgoda svar på. Mycket forskning och analys behövs här för att så småningom komma fram till en politik som tillförsäkrar oss de kollektiva nyttigheterna i en sektor som utsätts för påverkan från omvärlden och som ständigt förändras. Lantbrukare blir färre och färre. Man måste kanske hitta nya och kreativa lösningar.

Hur förhåller sig nu den ovanstående diskussionen till MTR-förslagen? Skulle dessa, om de förverkligades, hjälpa till att säkerställa produktionen av de kollektiva nyttigheterna? Mitt svar är att det är mycket tveksamt om så är fallet. Ur skattebetalarnas synpunkt vill man hellre betala en lägre skatt än en högre. Visserligen har en minister sagt att det är "häftigt att betala skatt" men vi har en mycket bred politisk enighet om att, allt annat lika är en lägre skatt bättre än en högre skatt eller att skattemedel skall användas effektivt. I detta perspektiv blir de frikopplade stöden svåra att motivera. Åtminstone på lite längre sikt. Det blir svårt att förklara för skattebetalarna varför man behöver betala ut dem. Rör det sig om ett inkomststöd så varför görs det inte en inkomstprövning som fallet är när det

gäller all annan socialpolitik. Alla andra inkomststöd innefattar en inkomstprövning, en mätning av inkomsten. Här kan man inte ens mäta inkomsten utan betalningen är helt kopplad till den tidigare stödvolymen. Det är oerhört svårt att rättfärdiga detta. Man kan säga, som det sades förut från Kommissionens sida, att frikopplingen möjliggör att de som inte vill producera exempelvis nötkött, kan producera något annat och fortfarande få stöd. Det kan vara motiverat under en kort period men om en producent kan försörja sig på göra någonting annat varför skulle vederbörande behöva få ett permanent stöd. Därför blir det långsiktigt oerhört svårt att rättfärdiga ett direktstöd utan en koppling till någon form av prestation. Men det finns ju tvärvillkor, skulle man kunna påpeka. Kan inte tvärvillkoren i kombination med de frikopplade stöden ge oss de kollektiva nyttigheterna som vi vet att det finns intresse för och behov av i samhället. Svaret på denna fråga är ett nej. För att tillfredsställa behovet av kollektiva nyttigheter måste vi börja på ny kula. I MTR utgår man från befintliga stöd och försöker, i efterhand, rättfärdiga dessa med hänvisning till miljön. För att få stöd måste producenterna följa befintliga regler. Det sänder fel signal till producenterna och till samhället om man får betalt för att följa lagen! Dessutom innebär systemet att de producenter som följer lagen riskerar att få dubbel straffpåföljd. Man blir av

med bidragen och kanske också blir skyldig att betala skadestånd eller blir straffad på annat sätt.

Avslutningsvis skulle jag vilja säga några ord om hur den gemensamma jordbrukspolitiken bör reformeras. Jag tänker givetvis inte ge någon slags fullständig presentation av ett reformförslag utan begränsar mig till några enkla påpekanden. Vill man säkerställa produktionen av de kollektiva nyttigheterna bör man först utgå från behoven. Vad är det samhället behöver eller vill ha? Ser man på den befintliga betalningsströmmen kan det konstateras att, som vi alla vet, bidragen är höga i bördiga regioner. Innebär detta att det finns extra mycket av den biologiska mångfalden där? Kanske är det så att mer biologisk mångfald finns i svagare bygder? Det är mycket troligt att det finns en betydande diskrepans mellan den nuvarande fördelningen av stöden och den stödfördelning som skulle vara motiverad utifrån leveransen av kollektiva nyttigheter. Eftersom jordbruk är en näring med långsiktiga investeringar och en lång planeringsperiod behövs det tid för att gå över från det som nu finns till det som samhället vill ha. Man måste dock påbörja processen nu. Därför bör beslutsfattarna ge producenterna klara signaler. Tyvärr är detta inte fallet med MTR. De signaler som sänds är inte trovärdiga.

Regeringens ambitioner

CHRISTER WRETBORN

Departementsråd
Jordbruksdepartementet
Stockholm

Rubriken Regeringens ambitioner är en lite väl stark rubrik, men på något sätt kommer vi väl att beröra det arbete som görs i regeringskansliet med halvtidsöversynen av kommissionens förslag till jordbrukspolitik för de närmaste åren för att inte säga en lång period framöver. Vår uppfattning är att de är betydligt mer omfattande förslag än väntat framför allt då det gäller de frikopplade stöden. Där hade vi väntat oss att man skulle titta över hur utvecklingen har varit på respektive marknadsområde under den här perioden. Nu blev det ett bra mycket mer omfattande förslag. Vår uppfattning är att de frikopplade stöden är den centrala frågeställningen i hela Mid Term Review paketet.

Man kan fråga sig, om det här går igenom, är det då den sista jordbrukspolitiska reform vi ser i någon omfattning? Ja kanske, om förslaget går igenom ungefär som det ser ut. Det kommer naturligtvis att finnas de så kallade Left overs, alltså vissa sektorer där mer måste göras. Man kan också se det här som någon sorts logisk slutpunkt på det arbete som har bedrivits på den europeiska jordbrukspolitiken ända sedan den startade. Som ni minns på den tiden var det sex länder som var med

i gemenskapen och de hade skapat en inre marknad för jordbruksprodukterna. På 1950-talet och början på 60-talet hade varje land sin egen jordbrukspolitik och ingen ville egentligen ändra på detta. När man skulle skapa en gemensam jordbrukspolitik var förutsättningarna helt annorlunda än vad de är idag. På den tiden var EU en stor nettoimportör av jordbruksprodukter. Det var en omfattande och utbredd fattigdom på landsbygden. Andel sysselsatta i jordbruket var mycket stor med många arbetare i jordbruksföretag som hade en ganska låg teknologisk standard. Man talade ibland om att det fanns många företag som levde kvar på 1800-tals nivå. Striden stod mellan kommissionen och medlemsländerna. Kommissionen ville ha en strukturpolitik för att mycket snabbt få till stånd ett jordbruk som var konkurrenskraftigt och som kunde hävda sig på världsmarknaden och möta de krav som konsumenterna ställde. Jordbruksministrarna och medlemsländerna ville inte ha detta. De valde den tyska politiken, högprislinjen, som rättesnöre. Det blev en överenskommelse mellan Frankrike och Tyskland. Det var fransmännen, som var exportörer liksom holländarna som hade

ett ganska konkurrenskraftigt jordbruk. De såg stora fördelar med att vidga sin marknad medan tyskarna fick nöja sig med att sälja sina industriprodukter på en gemensam marknad. Det tyska jordbruket var, och är fortfarande i stor utsträckning, inte alls inriktat på konkurrens eller på export utan i stort sett att kunna klara hemmamarknaden och hålla uppe prisnivåerna.

Det var ungefär läget i början på 1960-talet. Vi fick mycket snart kraftiga överskott, marknadsregleringar med fasta priser, intervention och importavgifter. Det började med spannmål och slag i slag på de olika områdena för att försöka lösa detta. Det lyckades inte som alla vet. Även då försökte kommissionen att ta fram en strukturpolitik utan några större framgångar. Det lyckades inte särskilt väl och framemot 1980-talet fick vi ganska snabbt stora köttberg, smörberg, vinsjöar osv. Vi fick problem på den internationella marknaden med att försöka lyfta ut överskotten till andra länder med hjälp av subventioner.

Då infördes restriktioner i stället för att försöka bromsa produktionen genom mjölkkvoter, som kom 1984, träda, uppräckning av vinplantor osv. Den politiken fördes då, men den gick aldrig riktigt så långt som kommissionen ville, utan fortfarande producerade man för mycket i förhållande till behovet inom gemenskapen och vad man kunde avsätta på världsmarknaden. Under hela den här tiden var tyskarna beredda att betala för detta, vilket de först på 1990-talet började diskutera om de verkligen hade råd med.

Så kom vi in i GATT, Uruguay förhandlingarna, och det tvingade gemenskapen att disciplinera sitt jordbruk genom att göra regler för exporten, regler för internstöden och genom att fastställa tullar och sådant i ett regelverk. Inte för att det bet särskilt hårt men trots allt tvingades man att disciplinera verksamheten. Det var fråga om vad man skulle göra i det läget. Då hade man krav dels från GATT dels att jordbrukarnas inkomster skulle garanteras samt att begränsa produktionen. Då blev

lösningen sänkning av priserna och införande av direktstöd i början av 1990-talet. Det godkändes och accepterades genom en uppgörelse mellan USA och EU att man skulle anse att de så kallade direktstöden inte var produktionspåverkade. De betraktades som "blå" stöd.

Vi har sedan dess arbetat med att försöka sänka priserna, att inte få för stora överskott genom att lägga om till direktstöd. Men även direktstöden är produktionspåverkade har det visat sig. De driver upp produktiviteten, så problemet kvarstår i stor utsträckning. Vi har idag ett system som å ena sidan stimulerar produktionen och å andra sidan bromsar produktionen genom restriktioner, träda, nötköttspremier osv. Det är dagens läge. Den så kallade "blå boxen" har diskuterats inom WTO. Det är en viss kritik mot att EU har så stora stöd som anses stimulera produktionen och skapa överskott som sedan säljs ut. Det är i det här läget som förslaget om frikopplade stöd har kommit fram, ett stöd som skall ha utgått till jordbruket men som inte påverkar produktionen. Därmed skulle de inte vara irriterande för våra handelspartners på ett sätt som är tänkt.

Vad är då regeringens ambitioner? Vad vill regeringen, och vad har regeringen för uppfattning? Den är väl känd. Den finns i propositioner och uttalanden som har gjorts av olika medlemmar i regeringen. I grund och botten vill regeringen se en avreglering av marknadsstödet. Borttagande av marknadsstödet med starkare styrning av produktionen utifrån konsumenternas intressen, en växling från marknadsstöd till miljö- och landsbygdsstöd i den utsträckning det behövs för att klara de behov som samhället anser att man har, dvs. den del av miljö- och landsbygdsåtgärder som inte klaras på marknaden utan vi av kollektiva skäl har anledning att gå in och stödja. Man vill också ha en jordbrukspolitik som inte skadar relationerna till tredje land, inte förvärrar och inte motverkar u-ländernas visioner att bygga upp sitt eget jordbruk. Det är själva utgångspunkten för diskussionen.

När det gäller det konkreta Mid Term Review så kan jag inte säga att det finns en fast linje. Regeringen har uttryckt en allmän positiv uppfattning om Mid Term Review arbetet. Vi tillhör på något sätt "reformgänget" i det här sammanhanget tillsammans med briter, tyskar, danskar, holländare och kanske något ytterligare land som har sagt att vi välkomnar förslaget men vi har inte tagit ställning i detalj till enskildheterna i detta. Men man kan väl ändå säga att när det här förhandlandet är slutfört så kommer man att se mer marknadsökonomi, mer konsumentinflytande och lägre budgetutgifter.

Det är klart att vi kommer att ha enskilda mål och krav att ställa på olika delar av paketet. Men jag håller mig till helheten. Svenska bönder skall inte komma sämre ut än andra bönder i det här sammanhanget. Det är naturligtvis en utgångspunkt i förhandlingarna. Nu pågår ett omfattande analysarbete och diskussion inom regeringskansliet, inom Jordbruksverket och Livsmedelsökonomiska institutet osv. Det pågår inte bara i Sverige utan runt om i EU. Formuleringarna till beslut kommer nog senare.

Som jag sade är den viktigaste delen det frikopplade stödet. Det införs för år 2004 och betyder att jordbrukarna i princip skall få det stöd de har fått under perioden 2000–2002 och sen skall man, utan att påverka produktionen, kunna producera i stort sett vad man vill. Det ställs vissa krav på att man skall sköta marken på ett visst sätt. Men som det ser ut nu är det relativt låga krav. Det är grundförslaget. Sedan uppstår en hel del praktiska problem. Hur skall man göra om man vill sälja en bit av sin mark och om man vill köpa? Hur skall man göra med den som byggde upp sin verksamhet under 2000–2002 och de som tänkte starta 2003 osv. Hur blir relationerna mellan arrendatorer och jordägare? Det är en massa sådana problem kring det här. 2004 kanske inte går och det kanske över huvud taget inte går att genomföra förslaget för det är så mycket komplicerade saker kring det

rent praktiska att hantera. Det här diskuteras, analyseras och ställs frågor till kommissionen hela tiden kring de här sakerna.

Man får ibland känslan av att frikopplade stöd kom fram rätt snabbt för när vi talade med kommissionen i april/maj 2002 så trodde vi att intentionen var att lägga ett arealstöd för nötköttsektorn enbart. Men det är också så att det blir väldigt stora problem om man ger ett genomsnittligt arealstöd när det gäller omfördelningen mellan olika jordbrukare. Det är också svårt att hantera. Men det är ingen tvekan om att kommissionen har haft det i sina planer. Det finns här också möjlighet för de länder som så önskar att lägga ut arealstödet regionalt per ha i stället för per gård som förslaget egentligen innebär. Skall man koppla det till utvidgningen där det faktiskt finns en möjlighet att i stället för att ta det här exakta systemet som är rakt av så har de möjligheter att lägga ut stödet per ha. Det är klart att skall man se att de här två systemen skall närma sig varandra så hade det varit ett alternativ naturligtvis ur kommissionens synvinkel. Vi tror att just de här stora omfördelningseffekterna som kommissionen såg gör att det var svårt att lägga ut det på det sättet. I stället blev det de frikopplade stöden som de hoppas klara av i bl.a. WTO-förhandlingarna.

Nu framförs det idéer om att man skall ha en delvis frikoppling, vilket framförs i en del medlemsländer. Orsaken till detta är att många länder ser problem med nötköttproduktionen, inte så mycket med mjölkproduktionen. Den kommer att minska enligt både kommissionens och de enskilda medlemsländernas analyser. Det är inte att vänta annat eftersom nötköttproduktionen totalt sett är ganska mycket framkommen just genom stöd och stödets utformning. Det kan en del motsätta sig, varför skall vi inte bara kunna frikoppla spannmålssektorn? Det kommer antagligen inte att accepteras i WTO för i praktiken är spannmålssektorn redan idag frikopplad eftersom det finns möjlighet att ha 100% träda

idag. Vi har inte det i Sverige. Vi har idag infört ett tak med 50% men det finns i andra länder så det skulle redan i dag kunnat sägas att direktstöden till spannmål är frikopplade. Vi får se, för den här diskussionen kommer säkert att fortsätta. Det finns sådana som har andra alternativ som t.ex. att man skall ha produkt-specifika stöd till nötkött. En del säger att man skall ha nationella kuvert som skulle kunna stödja den produktionen. Men den här diskussionen kommer säkert upp senare därför att det verkar som om det är en av de mer brännande diskussionerna.

Det finns också förslag om modulering och degressivitet dvs. en del av direktstöden skall flyttas över att betala kostnaden för utvidgningen och att skapa utrymme för framtida reformer. Då tänker man dels på socker, dels på pengar över till miljö- och landsbygdsåtgärder. Där har det nu börjat komma lite siffror ifrån kommissionen. Vår uppfattning är att den siffermaterial som kommissionen har är väldigt skakigt. Som ni känner till så är förslaget att man skall modulera på det sättet att man undantar de företag som har upp till 5 000 euro i direktstöd dvs. ca 45 000 kronor. Sedan skall man ha en procentsats upp till 50 000 euro och en högre procentsats till de företag som får direktstöd till 100 000 euro. Det innebär naturligtvis att om man skall dra in de här pengarna så kommer man dra in mer pengar från de länder som har stora företag och mindre från dem som har små företag. Enligt de kalkyler som har gjorts i kommissionen så skulle Sverige dra in lite mer än genomsnittet och vi skulle på det sättet bidra till moduleringen. Vilka kriterier skall man ha på återbetalning av de pengarna? Där har kommissionen talat om att det skall vara landareal, sysselsättning och BNP per invånare räknat i köpkraftsparitet. Inget av de där förslagen gynnar egentligen Sverige. Jag vill understryka att det är mycket preliminära beräkningar från kommissionen. Vi har diskuterat internt och mycket talar för det att vi skulle förespråka "flat rate" en likvärdig procentsats

för alla företag oavsett storlek. Då skulle man få en lägre procentsatssiffra totalt sett för att få samma belopp som tidigare och dessutom skulle det vara lite fördelaktigare om man ser på återflödena för svensk synvinkel. Det är en del av förslaget och det finns anledning att återkomma till det.

Det frikopplade stödet är det väsentliga. Det är klart att ett frikopplat stöd får effekter. Hur stora effekterna blir och vilken inriktning de har osv. pågår det i Sverige en analys av. Jag räknar med att livsmedelsekonomiska institutet kommer att ha en hyfsad analys och uppfattning om hur det här kommer att slå i stort för Sverige.

Vi har också hela förslaget ute på remiss för närvarande och remisshandlingen slutförs 5 mars. Jordbruksverket kommer in med en remiss på 50–60 sidor. Vad som är viktigt i sammanhanget är att WTO har kommit med ett papper. Harbinson, ordföranden, har lagt fram ett förslag som man också har anledning att analysera. Det som ur EU:s synvinkel ställer stor press på EU när det gäller tullar, direkta internstöd och exportsubventioner. Det är klart att det måste bli stor press på EU och vissa andra länder som Norge och Japan därför att de har de största stöden. Skall man få ner stöden så måste man också angripa de länder som har störst stöd. Vi har sagt att det är obalanserat i vissa avseenden och jag är övertygad om att Anders Ahnlid kommer att ta upp det mer. Men en sak som finns med i förslaget och som är viktigt är att det "blå" stöden halveras enligt detta förslag. Då har vi två förslag på bordet nu. Ett förslag som innehåller att de skall frikopplas enligt kommissionens förslag, det andra förslaget enligt WTO är att de skall halveras rakt av under en femårsperiod. Man måste utgå från att även om Harbinsons förslag kommer att ändras så är det klart att på något sätt speglar det den inställning som WTO-medlemmarna har i genomsnitt. Man kan inte utesluta att någonstans i närheten av det kommer slutresultatet att ligga. Alternativet till en frikoppling av

stöd ändå innebär att jordbrukarna får behålla sina pengar ungefär som idag. Det är en degressivitet. Enligt den "blå" box-modellen enligt Harbinsons förslag så kanske vi om fem år drar ner stöden till hälften.

Hur är förhandlingsläget för övrigt? Som jag nämnde så är det Sverige, Storbritannien, Tyskland, Danmark och Holland som har uttryckt viss sympati för det här förslaget i sin helhet när det presenterades av kommissionen i januari. Andra länder är Frankrike, Irland, Spanien, Österrike har varit väldigt kritiska och gått emot förslaget ganska kraftigt på olika sätt. Men man skall också vara noga med att förslaget innehåller mer än de frikopplade stöden och det finns länder som har starka intressen just att frikoppla stöden

på andra områden så det är inte så att förhandlingarna upphör utan det kommer säkert att bli förhandlingar kring det här framöver. Hur ett paket i slutänden kommer att se ut är svårt att säga. Det finns många länder som har särintressen. Om man klarar av detta till det grekiska ordförandeskapets slutmånad juni som de har tänkt sig är svårt att säga. Men det är ambitionen från deras sida. Europaparlamentet kommer tydligen att lämna sitt yttrande sägs det i början på juni så att de formellt får möjlighet att ta ett beslut i frågan. Men det kan hända att det kan dröja något och det är klart att det blir ett problem med att införa t.ex. de frikopplade stöden den 1 januari 2004 om det drar ut på tiden för mycket.

Europaparlamentets ambitioner

KARL ERIK OLSSON
Europaparlamentariker
Bryssel

Det här är spännande. Jag tycker att vi skall koppla tillbaka till inledningen när Rolf Gustavsson sade att dagens problem är en hävstång till framtiden. Jag vill hålla med honom på den punkten, även om han sade det lätt pessimistiskt. Jag upplever det inte som pessimistiskt därför att vi är tvungna att använda problemen för att komma in i framtiden och hantera problemen. Vi har inget val. Vi är på något sätt utkastade i en globaliserad värld och allt annat än att öka det internationella samarbetet är bara dumt. Det alternativet existerar inte. Naturligtvis är det så att kunskap försvårar beslutsfattandet. Ju mer man vet desto värre är det att fatta beslut. Då känns det skönt att vara politiker, därför att en politiker är tvungen att fatta beslut utan att behöva veta så mycket. Det har nu sagts att Mid Term Review damp ner som en bomb. Jag tycker inte det. Det är en kryssningsmissil! Den är mycket värre för den går än åt ena hållet och än åt det andra och den har inte landat än.

Jag skall försöka beskriva Europaparlamentets ambitioner och jag skall, utan att ni märker det, blanda ihop det med mina egna.

Det är så att parlamentet som parlament har väldigt få ambitioner andra än att få mer makt. Vi har egentligen ingen makt när det gäller jordbrukspolitiken formellt sett. Man tillämpar det gamla systemet med s.k. rådfrågning. Vi får ett förslag från kommissionen och rådet som vi tar ställning till. Därefter beslutar ministerrådet som det vill, men det kan inte besluta förrän efter det att vi har tagit ställning. Dock behöver det inte rätta sig alls efter vad vi säger, så det är rätt behandligt för ministerrådet. Ändå är det naturligtvis inte så oväsentligt vad vi tycker därför att Europaparlamentet är en av de absolut viktigaste opinionsbildarna, kanske t.o.m. opinionsledare inom EU och därför kommer det att spela roll vad vi säger.

Jag tänkte också kommentera Wretborns uttalande om nu förslaget går igenom. Det kommer inte att gå igenom. Är det någonting vi vet så är det att det inte går igenom. Det kommer att snickras länge på det.

Parlamentet har olika nivåer i sina hanteringar precis som vilket parlament som helst. Ett plenum där alla samlas. Där lägger man inte så stor vikt vid jordbruksärendena efter-

som man inte är med och lagstiftar. I jordbruksutskottet tar vi det väldigt allvarligt och vi talar aldrig om att vi inte skulle ha något inflytande, utan vi leker liksom som om det vore vi som bestämde. Det blir mycket roligare då. I utskottet, som inte motsvarar hela parlamentet, när det gäller sammansättningen, är det mest bönder. Man kan säga att utskottet sönderfaller i princip i tre olika delar. En del slår vakt om det bestående. Det är EPP, den stora gruppen, som består av kristdemokrater och konservativa, Europas socialdemokrater och GUE dvs. de som var kommunister förr i världen. Alla de här tre grupperna försvarar allting som har varit. Så finns det två delar till. Den ena av dem är den som jag företräder. I Europa är jag liberal och hemma är jag centerpartist. Vi är i stort sett för avreglering. Den tredje delen är De Gröna som är för omreglering. De vill inte minska regleringen utan de vill bara ha den på ett annat sätt. När man ser det här förstår man ungefär var vi kommer att hamna när vi nu skall försöka hantera den här materian.

Jag hade tänkt att gå igenom bakgrunden, men det har vi redan gjort några gånger idag. Jag skall bara göra en kommentar om det som har varit hittills och det är oktobertoppmötet i Bryssel när Chirac och Schröder träffades. Det var fantastiskt hur en gammal jordbruksminister, gaullist, bondeföreträdare som den franske presidenten Chirac är, sätter sig med socialdemokraten, den tyske förbundskanslern Schröder och lurar honom så fullständigt. Deras överenskommelse innebär att man satte ett tak på kostnaderna, för det var ett tak som Schröder ville ha. Men man satte det på en nivå som ingen hade drömt om! Även vi som har jobbat med det här och tycker att vi företräder jordbruksintressen hade aldrig drömt om att få samma nivå som man har för kostnaderna 2000 plus 1% om året fram till 2013. Någon kallade detta för en begränsning. Men det är faktiskt så att i dag har vi inte ens någon uppräkning för inflationen utan taket ligger alldeles plant. Många hade trott att

framåt 2013, när de nya länderna skall vara med, kanske vi måste vara nere någonstans runt halva kostnaden mot idag. Nu kommer EU 15 att ligga någonstans mellan 85 och 90% av där vi ligger i dagsläget. Det är en väldig skillnad. Förslaget har gått igenom också.

Jag går så direkt på hanteringen av de olika delarna i jordbruksutskottet. Vi började med en resolution med anledning av kommunikationen i somras. Jag tycker det är lämpligt för att illustrera möjligheten i europeisk politik eller i europeisk retorik att citera vad ordförande Daul skrev "utskottet välkomnar förslaget till decoupling men naturligtvis måste det kompletteras med ett produktionsbaserat stöd". Det är härligt att suga på det och det ger omedelbart en känsla av att sista ordet inte är sagt på länge. Parlamentet har nu fått själva förslaget att behandla. Vi har utsett dem som skall vara föredragande och skriva betänkandena. För huvudbetänkandet blir det PPE, den konservativa/kristdemokratiska gruppen, – min gamle kollega Cunha från Portugal – som skriver det. Det garanterar att det kommer inte att vara särskilt radikalt, även om han är en väldigt trevlig person. Hans idé när det gäller decouplingen, som är den stora grejen i det här betänkandet, är att gå vidare med precis det som Daul föreslog i förra resolutionen nämligen partial decoupling. När man skall dela någonting så kan man göra det både på längden och tvären. Man kan ta t.ex. växtodlingen och låta bli djuren. Då tar man 80% och låter bli 20. Man skulle också ta djuren och låta bli växtodlingen men då fick man bara 20% och det skulle inte räcka i WTO så det kan man inte låta bli. Man kan också gå från andra hållet. Man kan koppla ifrån halva stödet på växtodlingen och låta hälften vara produktionsbaserat som idag. Då blir det riktigt partiellt men troligen kommer WTO att gräla om det och säga att det är inte riktigt rätt för att få ut den halvan som är kvar då måste man producera och då kan man inte säga att det andra är frikopplat. Men man får faktiskt behålla halva stödet även om man

icke producerar. Var vi hamnar vet vi inte. Men någon typ av partiellt förslag kommer det att bli.

Annars är förslaget bra. Det har kommit många synpunkter. Marknadskontakten blir mycket bättre. Man kan inte använda stödet i kalkylerna. Stödet kommer alltså inte att leda till att man ändrar sin odling efter det utan man kommer att följa marknaden mycket mer. Industrin har uttryckt oro. Vi kommer inte att få råvaror, säger industrin. Det säger en livsmedelsindustri i ett EU som i mer än 50 år har varit garanterad tillförsel på grund av statliga eller EU-beslut? De har aldrig behövt bry sig om hur mycket de skulle betala bönderna därför att i systemet har varit inbyggt att det skulle produceras så att det räckte. Det har nästan alltid varit överproduktion. Industrin har suttit väldigt gynnad. Tar vi bort det här systemet och lägger stödet utanför produktionerna och det bara blir marknadspriserna som blir avgörande för tillförseln så kommer de som köper livsmedel att komma i ett helt nytt läge, vilket jag tycker är intressant för jordbruket och för bönderna. Därför kan det mycket väl vara så att summan av marknadspriset och det decouplade stödet blir mer än summan av det nuvarande. Då blir det väldigt svårt att upprätthålla legitimiteten att betala ut stödet. Jag tror dock inte det spelar så stor roll. Om det skulle vara så att marknadspriserna förbättrades så skulle stödnivån emellertid kunna ifrågasättas. Men det vore väl inte så farligt. Kom pengarna via marknaden så skulle väl t.o.m. LRF gå med på att diskutera om vi kunde sänka stödet lite grand och vi skulle få en bättre marknad.

Om vi går vidare så finns det ett förslag till landsbygdsutveckling där vi gör ett särskilt betänkande som jag har ansvar för i jordbruksutskottet. Det är inte lika roligt som man trodde att få skriva det. Vi trodde att vi skulle ha 20% av direktstödspengarna och nu är det bara 6%. Det innebär också att förslagen är förkrympta. Där är ingenting att sätta emot. Dessutom skall de inte börja utgå för-

rån år 2007 och det kan hända att en avkoppling av stödet kommer att leda till att vissa slutar att producera och att marginella landsbygdsområden inte kommer att användas på samma sätt. Då skulle vi behöva ett ordentligt landsbygdsstöd där.

Min stora huvudvärk, innan jag sätter ner fötterna om det betänkandet är att förhandla med alla möjliga människor om vilka pengar jag kan få. Kan vi få mer ur EU:s budget totalt sett eller kan vi möjligen höja hela EU:s budget och ta ut lite mer pengar av EU-länderna. Det borde inte vara omöjligt eftersom vi idag bara tar ut 1,04% av BNP mot ett tak som är beslutat att ligga på 1,24. Det skulle kunna gå. Men det är besvärligt. Vi kan fråga fru Jeggle från PPE, som skriver betänkandet om mjölken, om hon tycker det är roligt med kobidrag. Jag är spekulant på kopengarna! Om jag kunde få 5 miljarder kopengar och satsa på landsbygden så skulle jag kunna hitta på många roliga saker. Förslaget är att man redan 2004, ett år tidigare än beräknat, skall införa mjölkreformen, vilket är ytterligare ett argument för att inte införa den, misstänker jag. Där emot kommer förslaget att förvränga kvotperioden till 2014 att vinna omedelbart gillande. Jag går inte in på sockret, men pengarna till framtida reform skall tas under taket. Egentligen är det så att det är spannmålsodlarna som skall betala allt. De har kanske tjänat bra för länge sedan?

Ni skall försöka se det här i ett längre perspektiv och i ett lite vidare sammanhang. Det handlar inte bara om att komma undan, som Rolf Eriksson sade, $\frac{1}{2}\%$ av BNP i EU:s medlemsländer som går till jordbruket. Det är egentligen inte det som det handlar om. Vad det handlar om, är att lösa långsiktiga globala problem. Vi har fortfarande en kraftigt växande världsbefolkning. Vi har fortfarande nästan bara en miljard av sex som lever som vi, och en miljard som knappt lever alls, dvs. som aldrig åter sig mätta. Det är 4 miljarder som lever mycket sämre än vi. Nu pratar vi om 2013 och nästa period och då är vi fram-

me vid 2025 – då är en del av oss väldigt gamla. Men världen fortsätter ändå och det är inte särskilt långt dit.

Det kommer att finnas många munnar att mätta i en värld som lider av klimatproblem, av ökad torka, möjligen lite mer regn någonsans men kanske inte där det skulle behövas. Det är ett huvudproblem att förse människor med mat snarare än att vi har för mycket. Frågan är om hur vi skall kunna skapa efterfrågan av detta så fort som möjligt. Det skall vi naturligtvis göra genom att stimulera de ekonomier som går dåligt. U-landsekonomierna kan bara stimuleras genom att de får lov att producera det som de kan producera nämligen livsmedel och lite fibrer. Det är vad de kan. De måste ha ett utrymme på världsmarknaden

och de kommer sannolikt att få det om vi hanterar WTO på rätt sätt. Världsmarknaden är så liten och EU och USA är så stora att om vi vore överens om att göra någonting så kommer det att bli så. Vi får inte tala om WTO som någonting främmande, som vi bara skall lyssna till, utan det är vi, som bestämmer ihop med amerikanarna. Vi kan hantera världsmarknaden så att den kan fungera bättre för att främja U-länderna och då skulle vi också snart få en ökad efterfrågan. Då är det frågan om att ha ett uthålligt jordbruk och ett långsiktigt bevarande av landsbygdens resurser inte bara för mat utan också för bränsle, fibervaror och upplevelser. De här resurserna måste bevaras och förkovras för de kommer att behövas och de kommer att användas.

WTO, Doha-förhandlingarna och EU:s jordbrukspolitik

ANDERS AHNLID
Departementsråd
Utrikesdepartementet
Stockholm

Förhandlingarna om handeln med jordbruksprodukter som pågår i Världshandelsorganisationen är centrala av flera skäl. De ställer upp de framtida villkoren för den internationella handeln i denna sektor. De avgör dessutom i hög grad hela det globala handelssystemets väl och ve. Därmed har de stor betydelse för miljontals människors möjligheter att få drägligare levnadsvillkor runt om i världen.

Jordbruksförhandlingarna i WTO pågår sedan år 2000 och sker numera inom ramen för den s.k. Dohadagordningen för utveckling. Som framgår av namnet står den legitima strävan att skapa bättre handelsförhållanden för utvecklingsländerna i centrum för detta arbete.

Varför är då jordbruksförhandlingarna så viktiga, och varför kommer de att påverka EU:s jordbrukspolitik? Det enkla svaret är att jordbruket fortfarande i alltför hög grad är undantaget från de grundläggande principer om fri handel som skänkt så många så stort välstånd sedan WTO:s föregångare, det All-

männa Tull- och Handelsavtalet (GATT), trädde i kraft 1948. Trots framsteg i den senaste förhandlingsomgången, Uruguay-rundan, skiljer sig villkoren för handel med jordbruks- och industriprodukter avsevärt åt. Detta drabbar i första hand många u-länder, och är det enskilt viktigaste problemet i världshandelssystemet i dag. Dessutom, utan framsteg på jordbruksområdet blir det inga framsteg på andra delar av Doha-förhandlingens breda dagordning, som t.ex. avseende industritullar, tjänster och nya och bättre handelsregler på flera områden. Förhandlingen förs enligt principen allt eller inget.

Mycket står på spel. Världsbanken har räknat ut att om vi lyckades få bort alla handels hinder på alla områden så skulle inkomsten i världen öka med mellan 2 500 och ända upp emot 3 000 miljarder USD till år 2015. Ungefär hälften av vinsterna skulle tillfalla u-länderna. Kombinerat med rätt utformade nationella reformer skulle detta i sin tur kunna räcka till att lyfta mer än 300 miljoner människor ur fattigdom. Vi kommer inte att lyckas förhand-

la bort alla handelshinder och man kan resa invändningar mot beräkningar av detta slag, men de ger en uppfattning om vad Doha-förhandlingen handlar om.

Jordbruket är nyckeln till ett lyckat resultat i hela förhandlingsrundan. Därmed inte sagt att jordbruket – via WTO-förhandlingen – kommer att jämföras med vilken annan näring som helst. Jordbruket kommer fortsatt med all säkerhet att omges av särskilda regler i WTO, som tar hänsyn till viktiga politiska mål avseende t.ex. en levande landsbygd, livsmedelskvalitet och djurskydd. Men medlen för att nå dessa mål måste bli avsevärt mycket mindre snedvridande för handeln, än vad flera av dem – inte minst inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik – är i dag.

En huvudfråga i förhandlingarna är att skapa rättvisa villkor för jordbruket i u-länderna. 96% av världens lantbrukare lever i u-länder. Men 96% av världens jordbruksstöd går till i-ländernas jordbruk.

OECD ländernas samlade jordbruksstöd uppgår till omkring en miljard USD – om dagen. Det är sex-sju gånger mer än vad samma länder spenderar på utvecklingsbistånd. Visst – man skulle kunna jämföra med andra budgetposter. Men jämförelsen med jordbruksstödet ställer det problem vi står inför i Doha-förhandlingen på sin spets. Kraven på reform och samstämmighet är legitima.

Många stödformer är direkt produktions- och handelssnedvridande. Det gäller särskilt de olika former av exportstöd, som kan innebära att i-länder dumpar sina inhemska jordbrukspolitiska problem på utvecklingsländer, i många fall med förödande konsekvenser för lantbruket i dessa länder. WTO erbjuder en möjlighet att råda bot på denna sjuka. Dessutom håller sig många OECD-länder med tullnivåer, som är så höga att de effektivt stänger all import ute från de egna marknaderna.

För få parter har jordbruksfrågan varit så problematisk som för EU. Det var i hög grad insikten om att EU inte skulle förmå förhandla isolerat om handeln med jordbruksproduk-

ter på ett meningsfullt sätt som gjorde att EU för några år sedan blev den främste förespråkaren för en ny, bred förhandlingsrunda i WTO. Och nu är det – föga överraskande – jordbruket som leder till konvulsioner i Bryssel när förhandlingsarbetet kommit igång.

Sitsen för EU kan därmed kanske synas vara kluden. Å ena sidan frihandelsförhandlingens varmaste tillskyndare. Å andra sidan en av de parter som har störst problem på ett nyckelområde. Förhållandet speglar EU:s stora handelsberoende å ena sidan och de politiska faktorer som den gemensamma jordbrukspolitiken vilar på å den andra. Här finns en bristande samstämmighet, som Doha-förhandlingen förhoppningsvis kan bidra till att minska.

I ett globalt perspektiv är EU:s jordbrukspolitik inte hållbar så länge den motverkar utvecklingsländernas utveckling. Dessutom är den alltför kostsam. Den gynnar inte konsumenterna som den borde. Och den främjar på sikt knappast ett bärkraftigt europeiskt jordbruk – ingen näring mår i längden väl av att verka på marknader som styrs mer av politiska beslut om stöd och handelshinder än av vad som efterfrågas och, alternativt, kan produceras av andra.

Från svensk sida har vi mot denna bakgrund betonat vikten av WTO-förhandlingen i ett reformperspektiv och Sverige välkomnade därför mandatet för Doha-förhandlingen, som lades fast vid WTO:s ministermöte i Doha, Qatar, hösten 2001.

Tidtabellen är snäv. Förhandlingen skall vara avslutad senast den 1 januari 2005. Före mars månads utgång skall WTO-länderna komma överens om ramverket eller formerna för förhandlingen – ”modaliteterna” som de kallas på förhandlarnas fikonspråk. En viktig halvtidsavstämning skall ske vid WTO:s ministermöte i Cancun, Mexiko, i september. Enligt tidsplanen skall då också ländernas konkreta bud läggas på förhandlingsbordet.

Mandatet anger en tydlig färdriktning. Det handlar om mer öppen handel och bättre

spelregler. Tillträdet till – särskilt – i-ländernas marknader skall ökas. Dessutom skall man förhandla i syfte att fasa ut alla de former av exportstöd som i-länderna använder sig av. Handelsstörande jordbruksstöd skall reduceras. Detta är i hög grad rättvisefrågor gentemot u-länderna, både då det gäller deras möjligheter att utveckla sitt eget jordbruk och dra nytta av internationell handel på lika villkor.

Men mandatet anger inte att fri handel skall åstadkommas till vilket pris som helst. Hänsyn skall tas till andra viktiga samhällsliga mål som inte har direkt med handel att göra men som också är viktiga för att nå ett hållbart jordbruk. Åtgärder, inklusive stöd, som verkar för att bevara miljö-, natur- och kulturvärden, en levande landsbygd med öppna landskap och för att bevara en biologisk mångfald har en given plats inte bara i Sverige och EU, utan i stora delar av världen.

WTO har numera 145 medlemmar. Av naturliga skäl har de olika intressen. Nettoexportörerna vill exportera mer. Nettoimportörerna ofta importera mindre. Detta för oss i WTO in i ett merkantilistiskt förhandlingspel i vilket man alltför ofta bortser från att import är lika viktigt för ett lands ekonomi som export. Ökad frihandel är inget nollsummespel. Kakan växer och förhoppningsvis så att alla till sist blir vinnare.

De jordbruksexporterande s.k. Cairns-länderna vill se de mest långtgående resultaten i liberaliserande riktning, och jämställa jordbruket med vilken som helst annan näring. USA har också höga ambitioner, åtminstone i retoriken. Många u-länder bevakar exportintressen. Andra – t.ex. Indien – betonar mer sina skyddsintressen. EU-ländernas forna kolonier i Afrika, Västindien och Stilla havet – de s.k. AVS-länderna, och de är många – vill i första hand slå vakt om sina preferenser på EU:s marknad. Länder som Japan, Schweiz och Norge intar ståndpunkter som på många sätt är mer restriktiva än EU:s.

EU:s förslag på hur ramverket för förhandlingen borde se ut, och som kunde antas av

EU:s utrikesministrar efter rätt stor möda för några veckor sedan, var inte så ambitiöst som vi hade önskat från svensk sida.

Som alltid med kompromisser finns det vissa delar man gillar mer än andra. Medan länder som främst Frankrike och Irland varnade för att Kommissionens ursprungliga förslag var alltför långtgående så var Sverige, och andra medlemmar som Storbritannien, Nederländerna och Danmark, av motsatt uppfattning. Men denna ländergrupp kunde acceptera – och ställa sig bakom – förslaget som det till sist utformades som en startpunkt för givande och tagande de närmaste månaderna i Genève.

EU föreslog i korthet att det mest handelsstörande jordbruksstödet – i den s.k. gula boxen – skulle minska med 55%. Exportstöden föreslogs minska med 45% – i genomsnitt. Ambitionen beträffande tullsänkningar var blygsam, en sänkning på 36% i snitt, med ett minimum på 15 % för varje tullbelagd vara.

I detta sammanhang är det viktigt att skilja mellan bundna och tillämpade stöd och tullar. EU:s förslag handlade om att minska stödutrymmet snarare än om att minska faktiska stödnivåer.

Eftersom stödutrymmet är stort, EU använder sig i dag inte av alla sina i WTO framförhandlade rättigheter, kan EU t.ex. minska det bundna internstödet med hälften utan att behöva göra någon faktisk, ny neddragning.

EU:s svar på frågan hur WTO-förhandlingen borde påverka EU:s jordbrukspolitik skulle därmed i praktiken bli: ”Inte alls, på annat sätt än att vi förbinder oss att inte öka stöd och tullar ytterligare ...”

En del av EU:s förslag som var bra gällde kravet att alla industriländer skulle förbinda sig att göra importen av jordbruksprodukter från den minst utvecklade länderna tull- och kvotfri, samt att industriländerna skulle garantera tullfrihet för minst hälften av all import från utvecklingsländerna.

Från svensk sida kunde vi leva med EU:s förslag som en utgångspunkt för förhandling-

arna och i förhoppning om att det förslag till ramverk som förhandlingarnas ordförande, Stuart Harbinson, skulle presentera skulle gå längre.

Och det gjorde det, när det kom för några veckor sedan. Även om EU anser att förslaget är obalanserat till EU:s nackdel – en uppfattning som Sverige delar på några, men långtifrån alla punkter – så ligger det nära mittfåran och därmed, sannolikt, rätt nära ett möjligt utfall av förhandlingen, även om förändringar kommer att ske på flera sätt och vägen till slutresultatet fortfarande är lång.

Harbinsons förslag går längre än EU:s beträffande tullsänkningar. Principen ”ju högre tull, desto större tullsänkning” knäsatts, till skillnad från EU:s förslag som byggde på linjära sänkningar. För industriländer skall tullar över 90 procent sänkas med i genomsnitt 60 procent. Tullar mellan 15 och 90 procent med 50 procent och tullar under 15 procent med 40 procent. Detta skall ställas mot EU:s förslag på 36% i snitt.

Sänkningarna för u-länder föreslås bli mindre. U-länder skall dessutom ges möjlighet göra undantag genom att endast sänka tullen marginellt för vissa för deras livsmedelssäkerhet strategiska produkter – ett förslag som kombinerar värdet av fri handel med insikt om att förhållanden i många utvecklingsländer kräver särskilda lösningar.

Från svensk sida har vi lagt särskild vikt vid att söka nå ett bra resultat med avseende på tullsänkningar, som ju är ett kärnområde för WTO. Att få bort tulltoppar och tullekaler- ing, dvs. den negativa effekten av högre tull på förädlade produkter än på råvaror, är, för det första, ett centralt mål i u-landsperspektiv. För det andra, skulle det också gynna EU:s och Sveriges lantbruk, inte minst med avseende på tillgång till flera närmarknader. Utredningar som Jordbruksverket har gjort bekräftar detta.

EU är världens främste exportör av ”högt förädlade” livsmedel. De förädlade produkterna har stadigt vuxit som andel av EU:s totala

jordbruksexport. Det finns inget annat land som kommer i närheten av EU:s position när det gäller export av dessa varor, som täcker ett brett sortiment från spannmåls-, mejeri-, kött- och trädgårdssektorerna. USA har gjort ansträngningar för att öka sin förädlingsgrad, men landets export domineras fortfarande av bulkprodukter.

Men många betydande marknader är fortfarande stängda för export från EU p.g.a. höga tullskydd. Det gäller t.ex. Japan, Kanada, Schweiz, Norge. EU:s producenter skulle ha mer att vinna på generella tullsänkningar, som effektivt kapar tulltoppar på alla marknader, än på marginella justeringar av nuvarande tullskydd.

EU:s eget tullskydd är generellt lägre än snittet i omvärlden och EU har också betydligt färre tulltoppar än många andra länder i WTO.

EU:s genomsnittstull ligger runt 20% och om förmånstullarna för u-länder också tas i beaktande, så sjunker denna nivå till hälften, dvs. runt 10%. I OECD-länderna ligger de tillämpade tullarna på i genomsnitt 40% (vilket skall jämföras med motsvarande genomsnitt för industrivaror på under fem procent), men spridningen är stor och tullar på upp till 600%. Här finns gott om tulltoppar som bör kapas. I hela WTO beräknas snittnivån ligga runt 60% vilket alltså också är avsevärt högre än EU:s skyddsnivå.

Tulltopparna som skall bort får nog definieras med mer realism än vad USA – som vill ha maxtullar på 25 procent – har föreslagit. Men nog är det rimligt att tulltoppar med tresiffriga belopp kapas. Statistiken talar för att det ligger i EU:s och Sveriges intresse.

Förutom att ha ett värde i sig skulle tullsänkningar underlätta nödvändig avveckling av exportstöd. Om inte utfasningen av exportsubventioner går hand i hand med tullsänkningar riskerar EU-exportörer att förlora marknader.

Även avseende stödnivåer i övrigt föreslår Harbinson större neddragningar än EU. Viktigast är att exportsubventionerna i i-länderna

skall minskas och elimineras inom sex till nio år. Ett problem här är att förslaget är mindre precist beträffande exportstöd av de slag som används av andra länder, främst USA och Kanada, dvs. exportkrediter, exportmonopol och livsmedelsbistånd. Här krävs balansering.

Internstödet i den s.k. gula boxen förelås minskas med 60 procent under en femårsperiod, jämfört med EU:s förslag om 55 procent under sex år. Stödet i den blå boxen – dvs. areal- och djurbidrag – förelås halveras på fem år. EU vill bevara detta stöd, och Harbinsons förslag skapar stora problem inom EU.

En annan svårighet för EU med Harbinsons förslag är att det inte lika precist, som på andra områden, går in på hur de icke-handelsrelaterade målen, avseende t.ex. lantbygdsutveckling och miljöstöd, skall hanteras. Här krävs mer precision och mer arbete för att EU skall kunna acceptera ramverket.

Ett intensivt arbete pågår. Medan Harbinsons förslag kritiserar från både defensiv och

offensiv sida så har det allmänt ansetts vara en katalysator för förhandlingsarbetet. Och det är nog så att Harbinson lyckats hitta en rätt god balans mellan olika länders mycket olika prioriteringar.

Det är i det perspektivet som arbetet nu går vidare. En revidering av Harbinsons papper väntas den 14 mars. Förhoppningen är fortfarande att ramvillkoren skall kunna antas inom ramen för tidsgränsen den 31 mars, men man skall inte ha några illusioner. Det är mer regel än undantag att uppsatta tidsgränser missas i WTO-arbetet.

Spännande fortsättning följer fram till slutdatumet för Doha-förhandlingen, den 1 januari 2005. Genomgången har visat att förhandlingsresultatet kommer att påverka EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Det går att skönja på vilka områden och hur. Hur stor påverkan kommer att bli är dock ännu en öppen fråga.

Folkhälsokonsekvenser av EU:s jordbrukspolitik

LISELOTTE SCHÄFER ELINDER

Forskningsledare
Folkhälsoinstitutet
Stockholm

De viktigaste besluten för folkhälsan genom tiderna har tagits utanför den traditionella hälsosektorn och jag är därför glad att jag fick möjligheten att prata i detta forum bland jordbruksexperter.

För er som inte känner till Folkhälsoinstitutet (FHI) vill jag kort presentera våra huvuduppgifter. FHI är en statlig myndighet som inrättades 1992 och omorganiserades 1 juli 2001. Vi har numera följande 3 huvuduppgifter:

- 1) ansvara för sektorsövergripande uppföljning och utvärdering av insatser inom folkhälsoområdet,
- 2) vara nationellt kunskapscentrum för metoder och strategier på området,
- 3) ansvara för övergripande tillsyn inom alkohol-, narkotika- och tobaksområdena.

En annan viktig uppgift är att analysera hälsokonsekvenser av beslut som tas utanför hälsosektorn och som påverkar folkhälsan. Därav vårt intresse för jordbrukspolitiken.

Ny folkhälsopolitik i Sverige

Sverige kommer inom kort att få en formell folkhälsopolitik och folkhälsomål som sanno-

likt kommer att antas av Riksdagen under våren. Av de föreslagna folkhälsomålen berör jordbrukspolitiken speciellt målen om sunda och säkra miljöer och produkter, goda matvanor och säkra livsmedel samt minskat bruk av tobak och alkohol.

Amsterdamfördraget och folkhälsa inom EU

Under 2002 antog EU ett nytt folkhälsoprogram. I både detta dokument och i folkhälso-propositionen betonas att hälsan måste beaktas inom alla politikområden och att hälsokonsekvensbedömningar skall göras av beslut utanför hälsosektorn. När det gäller EU är detta inget nytt. Redan i Maastrichtfördraget från 1993 och nu senast i Amsterdamfördraget finns två artiklar som uttrycker detta, nämligen Artikel 152:

”1. En hög hälsoskyddsnivå för människor skall säkerställas vid utformning och genomförande av all gemenskapspolitik och alla gemenskapsåtgärder. Gemenskapens insatser, som skall komplettera den nationella politiken, skall inriktas på att förbättra folkhälsan, förebygga ohälsa och sjukdomar hos män-

niskor och undanröja faror för människors hälsa. Sådana insatser skall innefatta kamp mot de stora folksjukdomarna genom att främja forskning om deras orsaker, hur de överförs och hur de kan förebyggas samt hälsoupplysning och hälsoundervisning.”

och Artikel 153:

”1. För att främja konsumenternas intressen och säkerställa en hög konsumentskyddsnivå skall gemenskapen bidra till att skydda konsumenternas hälsa, säkerhet och ekonomiska intressen samt till att främja deras rätt till information och utbildning och deras rätt att organisera sig för att tillvarata sina intressen.

2. Konsumentskyddskraven skall beaktas när gemenskapens övriga politik och verksamhet utformas och genomförs.”

Nya jordbrukspolitiska mål behövs

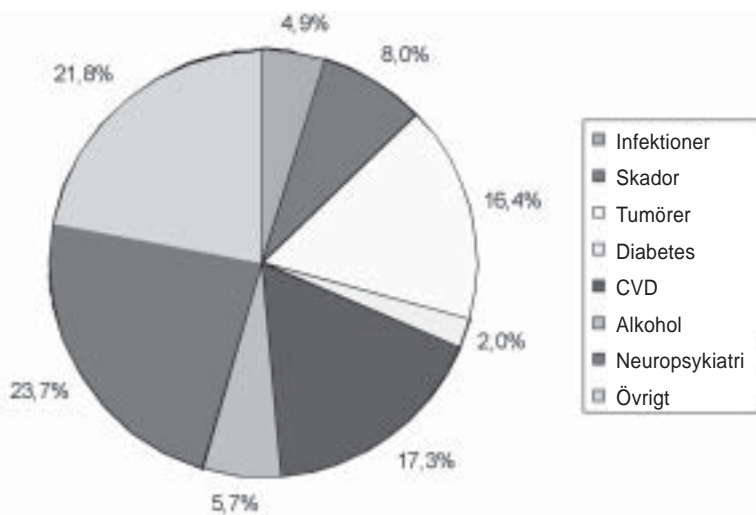
Bakgrunden till att EU:s gemensamma jordbrukspolitik skapades för 40 år sedan var efterkrigstidens behov av att trygga livsmedelsförsörjningen i Europa. Detta förklarar varför

producentintressen är så framträdande i målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik. På den punkten har jordbrukspolitiken verkligen lyckats. I dag finns stora livsmedelsöverskott på den europeiska marknaden och samhällets önskemål har förändrats i takt med tiden. I dag kräver konsumenterna sunda och säkra livsmedel till ett rimligt pris under beaktande av både miljökonsekvenser och god djurhälsa. Det är dags att anpassa EU:s jordbrukspolitiska mål till dessa nya krav. All offentlig politik bör rimligen uppfylla kravet om att gagna befolkningens hälsa och välfärd samt en hållbar utveckling. Dessa krav är i överensstämmelse med svenska livsmedelspolitiska mål om en ekologisk, ekonomisk och social hållbar livsmedelsproduktion samt med den svenska konsumentpolitiken.

Sjukdomspanoramamat i Europa i dag

Figur 1 visar färiska data över sjukdomsbördan i europaregionen uttryckt i ”disability adjusted life years” (DALYs). Sjukdomsbördan uttrycker antalet förlorade friska lev-

Figur 1. Sjukdomsbördan i Europa 2001 (DALY's), totalt 53 miljoner förlorade friska levnadsår (World Health Report, 2002, WHO).

nadsår och väger in ålder vid förtida död och sjukdom och viktat allvarlighetsgraden av sjukdomen. Sjukdomsvikten rymmer aspekter såsom smärta och besvär, oro och nedstämdhet, funktionsförmåga, sociala konsekvenser och effekten på anhöriga. Frisk motsvarar en vikt på noll, medan död har en vikt på 1.

Infektioner och skador spelar i dag en underordnad roll för sjukdomsördan. Så såg det inte ut för 100 år sedan, då smittsamma sjukdomar dominerade. Tack vare beslut som har tagits på områden utanför hälso- och sjukvården, såsom trafik, vatten och avlopp, livsmedelspolitik, bostadspolitik och utbildningspolitik ökade medellivslängden dramatiskt i första halvan av förra seklet. I dag spelar hälso- och sjukvården en mer framträdande roll för den ökande medellivslängden.

Ungefär 41 procent av sjukdomsördan eller 3 miljoner årliga förtida dödsfall kan kopplas till över- eller underkonsumtion av jordbruksprodukter, såsom hjärt- och kärlsjukdomar, cancer, diabetes och alkoholrelaterad sjuklighet. Som en jämförelse kan nämnas att diarrésjukdomar, som delvis kan hänföras till osäker mat ger upphov till 0,2% av sjukdomsördan. Grupper med låg inkomst och utbildning har generellt sett en sämre hälsa än grupper med hög inkomst och utbildning, vilket delvis beror på sämre levnadsvanor. Inte därmed sagt att allt elände beror på jordbruket. Industrin och marknadsförare måste givetvis också ta sitt ansvar liksom individen. Men till skillnad från dessa näringar är jordbrukspolitiken skattefinansierad, vilket gör att vi som konsumenter och skattebetalare kan kräva att politiken står i samhällets tjänst och levererar kollektiva nyttigheter utöver den mat som marknaden skulle producera utan ekonomiskt stöd.

Hälsokonsekvenser av EU:s jordbrukspolitik

Den första och hittills enda hälsokonsekvensbedömning av jordbrukspolitiken, dvs. de

fyra sektorerna frukt och grönt, mjölk, vin och tobak gjordes av Folkhälsoinstitutet vid inträdet i EU. Dessa sektorer bedöms ha den största betydelsen för folkhälsan, men det återstår att titta närmare på kött- och sockerproduktionen. Man kan grovt säga att ur folkhälsosynpunkt bör vi i Central- och Nordeuropa äta mindre animalisk föda och mera vegetabilisk, därför att detta skulle underlätta för människor att nå kostrekommendationerna. Trots ökande medellivslängd i de flesta europeiska länder finns mycket kvar att förbättra när det gäller matvanor, vilket den dramatiska ökningen av befolkningens kroppsvikt är ett synligt tecken på. Om jordbruksproduktionen och -subventionerna skulle följa kostrekommendationerna skulle dagens europeiska jordbruk se ganska annorlunda ut.

FHI har gjort en uppföljning av denna rapport från 1996 inom de fyra nämnda områdena med titeln: "Public health aspects of the EU Common Agricultural Policy – Developments and recommendations for change in four sectors: Fruit and vegetables, dairy, wine and tobacco". Rapporten finns att ladda ner från Folkhälsoinstitutets hemsida www.fhi.se och kommer inom några veckor även att finnas på svenska.

Riskfaktorer med anknytning till jordbruket

I tabell 1 visas de åtta tyngsta riskfaktorerna för sjukdom i utvecklade länder med låg barna- och vuxendödlighet.

Jordbruksprodukter är involverade i de sex tyngsta riskfaktorerna i utvecklade länder. Det är rimligt att anta att jordbrukspolitiken styrinstrument för produktion, konsumtion och pris av dessa produkter påverkar folkhälsan. När det gäller högt blodtryck orsakas det till stor del av ett högt intag av salt, övervikt, högt alkoholintag och fysisk inaktivitet. Högt serumkolesterol beror bl.a. på ett högt intag av fett, speciellt mättat fett.

Tabell 1. De 8 tyngsta riskfaktorerna för sjukdom i utvecklade länder, World Health Report 2002, WHO.

	Procent av sjukdomsbördan som kan tillskrivas respektive faktor	
	Män	Kvinnor
Tobak	17,1	6,2
Blodtryck (syst >115 mmHg)	11,2	10,6
Alkohol	14,0	3,3
Serum kolesterol (>3.8 mmol/l)	8,0	7,0
Övervikt (BMI >21 kg/m ²)	6,9	8,1
Lågt intag av frukt och grönt (<600 g/dag)	4,3	3,4
Fysisk inaktivitet (<30 min/dag)	3,3	3,2
Narkotika	2,3	1,2

Vid beräkningen av dessa siffror har man tagit hänsyn till den faktiska förekomsten och fördelningen av respektive riskfaktor i befolkningen. Om alla som nu röker i Europa skulle sluta skulle männens sjukdomsbörda minska med 17 procent och kvinnornas med 6.2 procent. Här ser man vilka faktorer som i vår del av världen väger tyngst när det gäller att orsaka sjukdom, samtidigt som man kan utläsa var de största hälsovinster finns att hämta. Dessa effekter är de maximala, dvs. att alla slutar röka, dricka alkohol och ha ett BMI under 21. Detta är förstås inte realistiskt. De faktiska hälsovinster blir därför mindre än dessa maximala värden.

Däremot vet vi inte exakt hur mycket jordbrukspolitiken påverkar dessa riskfaktorer. Vi kan bara konstatera att det i flera fall går åt fel håll. För att kunna uppskatta hälsokonsekvenserna i termer av sjukdomsbördan behövs detaljerade kunskaper om konsumtionen i olika grupper av befolkningen samt uppgifter om priselasticitet för varje produkt. Vi hoppas med vår kommande rapport att bidra till att ett sådant arbete kommer att inledas på EU-nivå snarast.

Jag kommer dock att fokusera mest på mjölksektorn, därför att den är aktuell för reformering i samband med MTR.

Problem i frukt och grönsakssektorn

Återtag av kvalitetsbedömd frukt och grönt kostar 117 miljoner euro per år. Det har skett en nästan 50 procentig minskning av återtaget av frukt och grönt från 1994 till 1995, som i huvudsak beror på utnyttjande av EU:s röjningsbidrag till fruktodlingar, inte på ökad konsumtion. Men efter 1995 ligger återtaget på en stabil nivå kring 1 miljon ton per år.

Tvärtemot intentionen i marknadsregleringen för frukt och grönt komposteras den största delen, i stället för att användas för människoföda. Själva syftet med återtagen är att hålla priserna uppe. Av folkhälsoskäl behövs konsumtionen i Sverige fördubblas till 1/2 kg per dag, vilket skulle minska sjukdomsbördan med 3-4 procent (Tabell 1). En ökning av frukt och grönt i kombination med en minskning av energirika livsmedel och ökad fysisk aktivitet anses vara det effektivaste sättet att få bukt med den hotande fetmaepidemin i Europa i dag. EU:s reglering på detta område försvårar för folk att nå denna rekommendation, speciellt för låginkomsttagare. Om priserna skulle tillåtas att falla skulle konsumtionen öka och kanske eliminera behovet av återtag helt och hållet. Skattefinansierat återtag av frukt och grönt i syfte att hålla priserna uppe är inte förenligt med folkhälsomålet om goda matvanor eller med artikel 152 eller 153 i Amsterdamfördraget.

Problem i mjölksektorn

Ett annat exempel på negativa folkhälsokonsekvenser av EU:s jordbrukspolitik är konsumtionsfrämjande stöd till 500 000 ton överskottsmör och grädde motsvarande ca 1,3 kg/person och år eller 30% av den genomsnittliga årskonsumtionen i Sverige. Detta överskottsfett säljs för en två tredjedelar av marknadspriset till livsmedelsindustrin inom EU. Ca 200 000 ton fett exporteras årligen med

hjälp av subventioner. Det syns ingen tendens till minskning. Orsaken till detta är en permanent och årlig överproduktion av mjölk med ca 20% inom EU. Enligt kostrekommendationerna bör fettinnehållet i maten utgöra högst 30% av energin varav högst en tredjedel bör vara mättat fett för att minska risken för övervikt, hjärt-kärlsjukdomar och diabetes. Enligt den senaste nationella kostundersökningen Riksmaten nås detta mål av ca 20% av den vuxna befolkningen, medan rekommendationen rörande mättat fett nås av mindre än 5% av befolkningen. Livsmedelsverket har nyligen översatt de svenska näringsrekommendationerna till livsmedel (rapport 2003:1) och här konstateras att det inte finns något utrymme för feta mejeriprodukter i en typisk svensk genomsnittskost. Feta mejeriprodukter utgör i dag ca 25% av fettintaget och 37% av intaget av mättat fett. EU:s konsumtionsstöd motverkar gällande kostrekommendationer och hindrar att människor når målet gällande intag av mättat fett, vilket strider mot §152 och 153 i Amsterdamfördraget.

Av budgeten för mjölksektorn framgår att det årligen används 460 miljoner euro till konsumtionsstöd och ytterligare 335 miljoner euro i exportstöd för att bli av med överskottsmöret. Exportsubventionerna till mjölkpulver är inte heller lyckade ur ett folkhälsoperspektiv, då de främst drabbar utvecklingsländerna genom att det slår ut deras egen mjölkproduktion.

Halvtidsöversynen – MTR

Det finns flera exempel på hur EU:s jordbrukspolitik strider mot folkhälsomål och därmed bidrar till att skada folkhälsan. Om EU skall ha kvar en skattefinansierad jordbrukspolitik måste den få en folkhälsodimension, helst redan i samband med MTR. Det minsta man måste kunna begära är att folkhälsan inte skadas.

Även EU-kommissionen har haft kravet om att jordbrukspolitiken måste stå i hela sam-

hällets tjänst som sin utgångspunkt för halvtidsöversynen i juli 2002, då följande utlåtande gjordes:

”Agricultural policy expenditure must be justified by the products and services which society at large expects farmers and rural areas to provide. A common agricultural policy that encourages surpluses, which have to be disposed of – again at considerable costs – is no longer acceptable or sustainable. Public expenditure must yield something in return – whether it is food quality, the preservation of the environment and animal welfare, landscapes, cultural heritage, or enhancing social balance and equity”. Jag saknar en formulering om att värna om människors hälsa.

I MTR föreslås mjölksektorn att komma in under det föreslagna enhetliga frikopplade stödet, vilket skall minska incitamentet till överskottsproduktion. För mjölksektorn minskas dock inte överskottet så länge kvoterna ligger kvar på samma höga nivå ca 20% över behovet med bibehållen ekonomisk kompensation för överskottsproduktion. Interventionsuppsköp av smör föreslås i och för sig att begränsas till 30 000 ton per år, men någonstans måste det producerade fettet ta vägen. Exportsubventionerna skall på sikt begränsas, vilket skulle kunna medföra att ett ännu större överskott kommer att säljas ännu billigare till livsmedelsindustrin med negativa konsekvenser för både bönder och för folkhälsan, vilket i längden är ohållbart.

En annan möjlighet att minska fettöverskottet är att minska fetthalten i mjölk. Jag undrar varför det inte satsas mer på att minska fetthalten genom avel och utfodring. Svensk mjölk innehåller i genomsnitt 17% mer fett än italiensk. Jag har räknat ut att om man minskar fetthalten i mjölk inom hela EU till italiensk nivå då skulle man bli av med mer än vad man nu ger konsumtionsstöd till.

Varken tobak, vin eller frukt- och grönsakssektorn föreslås i MTR att få ta del av det enhetliga frikopplade stödet av oklar anledning. Jag skulle gärna vilja veta varför. Om man

skall klara kommissionens mål att få bort all överskottsproduktion vore det bra att inkludera alla sektorer på en gång. Det skulle bli mera rättvist och gagna folkhälsan. Vin- och tobaksbönderna skulle få möjlighet att sluta odla med bibehållet stöd, och frukt- och grönsaksodlare skulle få ett inkomsttillskott som skulle kunna göra deras produktion billigare.

I USA producerar jordbruket årligen 3 800 kcal/person, vilket är ca 50 procent mer än vad människor behöver. Jag skulle vara intresserad av motsvarande siffra för EU om någon har räknat ut det. Resultatet är tydligt för vem som helst som reser till USA, nämligen att två tredjedelar av befolkningen är överviktig eller fet. Men även i Europa och Sverige är vi på god väg åt det hållet.

I Sverige är numera mer än hälften av männen över 34 år överviktiga eller feta, medan det för kvinnornas del rör sig om 30–50 procent med starkt uppåt pekande kurvor. Ökningen sker snabbast bland yngre vuxna. Här har även livsmedelsindustrin ett stort ansvar med sina reklamer för söta och feta produkter. Jag vill på detta ställe passa på att slå ett slag för att försvara det svenska förbudet mot TV-reklam riktad till barn.

Ett subventionerat jordbruk ger möjligheter att gagna folkhälsan

Världshälsoorganisationen har drivit en kampanj för att få världens regeringar att förstå att de måste investera i hälsa, vilket kommer att gagna ekonomisk tillväxt och minska fattigdomen. Detta perspektiv blir tydligt i Afrika, där Aidsepidemin hotar med att radera flera länders ekonomi. Fetmaepidemin i USA har nu nått sådana proportioner att den hotar ekonomin. Vi kan inom 10 år vara i en liknande situation om ingenting görs. En skattefinansierad jordbrukspolitik som blundar för

fakta om negativa folkhälsokonsekvenser är ohållbar. Genom skattefinansieringen finns möjligheten att styra utvecklingen i en för folkhälsan positiv riktning. Fetmaepidemin kräver kraftfulla insatser, och vad vore mer samhällsnyttigt än att bidra till att stoppa den? I det läget kan man välja att se den förändring som är på väg och försöka att anpassa sig till den omsvängning som förr eller senare måste komma. Alternativet är att man blundar och fortsätter rakt fram för att sedan ramla över kanten.

Slutsatser

Utifrån min analys av de fyra sektorerna, frukt och grönt, mjölk, vin och tobak har jag kommit fram till följande element i jordbrukspolitiken som jag har förpassat till folkhälsans röda box, i analogi med världshandelsorganisationens röda box för förbjudna handelsinstrument:

- Återtag och destruktion av kvalitetsbedömd frukt och grönsaker till en årlig kostnad av 117 miljoner EUR.
- Konsumtionsfrämjande stöd till smör och grädde till en årlig kostnad av 460 miljoner EUR.
- Exportsubventioner till mjölkprodukter till en årlig kostnad av 1,1 miljarder EUR.
- Konsumtionsfrämjande stöd till feta mjölkprodukter till skolbarn.
- Destillationsstöd till överskottsvin till en årlig kostnad av 650 miljoner EUR, resulterande i en underminering av nationell alkoholpolitik.
- Säljfrämjande stöd till feta mjölkprodukter och vin till en årlig kostnad av 10 miljoner EUR.
- Produktionsstöd till tobak till en årlig kostnad av 950 miljoner EUR.

Sammanfattning

TORBJÖRN WENNEBRO

Redaktör
Sollentuna

Den 4 mars 2003 behandlades den s.k. halvtidsöversynen av EU:s jordbrukspolitik, CAP, vid en heldagskonferens i KSLA:s regi. Den stora uppslutningen, 170 personer, gjorde att konferensen fick flyttas från KSLA till konferenshallen Polstjärnan. Vid konferensen medverkade nio föreläsare som belyste kommissionens förslag ur många olika perspektiv. I det följande ges en sammanfattning av respektive inlägg samt ett referat från den avslutande diskussionen under ledning av Jan Lundegrén, lantbruksdirektör i Västra Götaland.

Akademiens preses, Thorsten Andersson, välkomnade med att belysa politikens oberäknelighet men kunde konstatera att tack vare den fransk-tyska uppgörelsen blev timingen för konferensen rätt. Han tolkade det stora gensvaret som ett tecken på den betydelse som jordbrukspolitiken har för konsumenter, producenter, skattebetalare och samhälle dvs. det som hittills dominerat debatten men undrade också vad som kan saknas i förslaget liksom vad som kommer att hända i WTO.

Bakgrund

Redaktör Rolf Gustavsson, Bryssel inledde med en dyster bild av nuvarande situation i EU kopplad till bristen på politiskt ledarskap. De

som styr idag arbetar inte i grundaren Jean Monets anda utan snarare utifrån de stora staternas Europa, dvs. i de Gaulles anda (inkl Göran Persson). Man vill göra sig kvitt Monets metod som man upplever som tvång och inskränkning i den nationella suveräniteten. Monets metod byggde på starka gemensamma institutioner och "förpliktande rättsgemenskap" utifrån det gemensamma bästa vilket lagt grunden både för den gemensamma marknaden liksom den gemensamma valutan. Framgången blev möjlig genom att institutionerna förmådde omsätta principer till konkret verklighet uppbackade av starka politiska ledare som Helmut Kohl, J Delore m.fl. Men klarar dagens politiska ledare detta, frågade Rolf Gustavsson.

Dagens ledare tycks tro att detta är avslutat, fortsatte Gustavsson, men menade att det är en gigantisk dumhet som bygger på ett stort missförstånd. Mycket av den gemensamma marknaden är avklarat på papperet men mycket återstår både i enskilda länder som Frankrike, Tyskland och Italien men också på sakområden, som konkurrenspolitik, finansiella tjänster och transportpolitik. Godstågen i Europa går med en genomsnittshastighet med 18 km/tim p.g.a. allt krångel vid gränserna dvs. saktare än en svensk isbrytare. Starka institutioner behövs både för att utveckla den inre marknaden och för att hante-

ra den nya valutan men de styrande idag vill slippa föregångarnas förpliktelser. Istället jobbar man efter "den öppna samordningsmodellen" eller "soft-law" som gör att man inte kommer vidare. Ytterligare ett exempel utgör den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken som idag saknar all trovärdighet beroende på brist på politisk vilja.

Rolf Gustavsson såg dock det pågående framtidskonventet som ett ljus i mörkret där man under Giscard d'Estaings ordförandeskap kommit en bra bit på väg. Man har bl.a. kommit fram till att i princip avskaffa den nationella vetorätten. Något som blir än mer angeläget med 10 nya medlemsländer som på sikt kanske blir 30 st.

EU:s jordbrukspolitik i förändring

Filialchef Rolf Eriksson, LRF, Bryssel gav en resumé över bakgrunden till den gemensamma jordbrukspolitikerna där brist på livsmedel efter kriget, stora prisfluktuationer på jordbruksprodukter och vilja till självförsörjning utgjorde viktiga ingredienser samt där starka sociala ambitioner från de sydliga länderna spelade in. Han påminde om de ursprungliga målen för CAP:

- höja produktiviteten
- skälig levnadsstandard
- stabilisera marknaderna
- trygga försörjningen
- skäligt pris till konsumenterna

samt om de tre grundprinciperna:

- gemensam marknad för jordbruksprodukter
- gemensam finansiering och
- gemenskapspreferens dvs. gynna inhemska varor för import.

Efter hand har miljöskäl och krav på hälsa och säkerhet gjort att politiken bedrivs i 2 "pelare"

1. Marknadsordningarna och
2. Miljö- och landsbygdsprogrammet.

Utformningen av den gemensamma politiken gav kommissionen en mycket stark ställning och är det område där integrationen gått längst. Man har lyckats att hålla USA borta från den europeiska marknaden. Produktionsmålet lyckades också mycket bra och ledde snabbt till dess motsats med "vinsjöar och mjölksjöar". Man började bromsa på mjölksidan 1984 genom införande av mjölkkvoter. Det var först med Mc Sherry-planen 1992 som man på allvar började ta itu med överskottsproblemen, främst genom övergång från pristöd till direktstöd, något som man gick vidare med i Agenda 2000.

Rolf Eriksson konstaterade, att CAP 2001 utgjorde 45,5 procent av EU:s budget medan regional utjämning står för 34 procent. För att ge ett perspektiv på kostnaderna för den totala EU-budgeten relaterade han till den svenska statsbudgeten med följande tabell:

	Sverige	EU
Budget:	818 Mdr SEK	870 Mdr SEK
Andel av BNP:	36 procent	1 procent
Befolkning:	9 miljoner	370 miljoner

Med utgångspunkt bl.a. från hur länderna betalar in respektive får återflöde från EU:s budget kan man dela in länderna i tre grupper:

1. Miljögruppen, länder som får mycket pengar till lantbruk och befolkning.
2. Den kommersiella gruppen, länder med stora effektiva lantbruksföretag.
3. Klassiska jordbruksländer med stor andel jordbruksbefolkning.

I denna modell tillhör Sverige grupp 1, Danmark grupp 2 och Portugal grupp 3.

Rolf Eriksson konstaterade avslutningsvis att CAP varit och är ett viktigt kitt i EU-samarbetet men att den relativa tyngden minskar

bl.a. genom tryck på förändringar både internt och externt (WTO).

Kommissionens MTR-förslag

Jerzy Glücksman lämnade en bakgrund till EU-kommissionens MTR-förslag, som han såg som det mest radikala i CAP:s historia. Han menade att det inte har förekommit någon reformering att tala om på 30 år fram till 1992 och att CAP nu måste ömsa skinn för att följa med sin tid och accepteras. Han menade att förslaget utgörs av 4 ben enligt följande:

1. Förbättrad **konkurrenskraft**, något som kan ses som nytt men som har sin grund i 1992 års reform som tvingades fram av att de s.k. Cairns-länderna krävde koll på jordbruksutgifterna. Där föddes tanken på att öka konkurrenskraften genom sänkta priser som då komparerades till 100 procent med direktstöd eller t.o.m. mer p.g.a. av höga världsmarknadspriser. Därmed försvann också motståndet mot reformen snabbt. Man började också dra ner på handelsnedvridande stöd genom att skapa den "gröna, blå och gula boxen" där den "blå boxen" var skraddarsydd för EU och USA. I Agenda 2000 gick man vidare på samma väg.
2. Främja hållbart jordbruk och anpassa det till marknaden där **frikoppling** av stöden från produktionen är den centrala ingrediensen. Utgångspunkten är snittet för perioden 2000–2002. Vissa produktionsgrenar exempelvis nötkött blir befriade från produktionstvång och ger frihet att gå över till sådant som konsumenterna är beredda att betala mer för. Samtidigt blir stöden mindre handelsstörande vilket skall ses mot bakgrund av att WTO föreslår att stöden i den "blå boxen" skall minskas med 50 procent. Vidare skall stöden "tvärkopplas" dvs. att brukarna måste leva upp till 38 förordningar som handlar om miljö, livsmedelskvalitet och djuromsorg.

3. Bättre fördelning av stöden mellan producenter och mellan marknadsordningar och miljö- och landsbygdsprogram. Detta sker genom **degressivitet**, dvs. att stödbelopp över 5 000 euro minskas med ett antal procent.
4. Förstärkt **landsbygdsutvecklingsstöd**. Här inkluderas även stöd till kvalitet, djurskydd, rådgivning etc. Tanken är att få upp nivån över dagens 11 procent av jordbruksbudgeten. Ett syfte med detta är att säkra den europeiska modellen, dvs. ett multifunktionellt jordbruk.

Jerzy Glücksman betonade avslutningsvis att man måste betrakta förslaget i sin helhet och menade att de som opponerar noga måste fundera över alternativet.

Förväntningar från producenterna

LRF:s ordförande Caroline Trapp såg som ett problem att förslaget damp ner som en bomb, vilket strider mot det demokratiska arbetssättet. Hon framhöll samtidigt att LRF i alla sammanhang förberett sina medlemmar på förändringar men menade att kommissionens förslag är för långtgående. Hon konstaterade, att det behövs en gemensam politik på en gemensam marknad och att en renationalisering snabbt skulle leda till snedvriden konkurrens. Hon såg det vidare som ett bekymmer att Sverige inte som andra länder försöker maximera återflödet från EU. LRF har följande förväntningar på en kommande CAP-reform:

- medverka till en positiv utveckling av jordbruket i Sverige,
- utveckla jordbruket som energiproducent och miljöresurs,
- ge förutsättningar för produktion av varor och tjänster som konsumenterna efterfrågar,
- enklare lagstiftning,

- underlätta friare handel och tillåta u-länderna att skydda sina marknader samt ge dem ökat tillträde till EU-marknaden.

LRF har en vision om att den gröna sektorn skall ha en tätposition år 2010. Det finns unika förutsättningar för uthållig tillväxt. Jord och skog, inklusive föregående och efterföljande led svarar för hela 10 procent av jobben och är mycket viktigt för svensk ekonomi. Insikten om detta finns ute i landet. Vi har tillväxtpotentialer på många viktiga områden exempelvis inom nötkött, energiråvaror, rekreation och upplevelser. Produktionen av öppet landskap och biologisk mångfald måste betalas.

Samtidigt fortsätter strukturomvandlingen. Idag står 20–25 000 företag i praktiken för all produktion av livsmedelsråvara. Den produktionen kan inte ensam säkra en positiv utveckling på landsbygden, därför måste mycket annat till med jord- och skogsbruksfastigheter som bas. Näringen bygger på långsiktiga investeringar, därför krävs förutsebarhet. Det är därför inte acceptabelt att genomföra stora reformer inom nuvarande period fram till 2006. Det är nödvändigt att ekonomiskt kunna hantera förändringar annars finns risk för minskad produktion. Kommissionens ambition att förenkla är vällovlig men vi tvivlar på att det blir så. Hur hanterar man exempelvis fastighets- och arrendemarknaden. Vi är mycket positiva till prioritering av utvecklingsländerna men det måste samordnas i WTO. Ökad handel med livsmedel är positivt och det krävs mer stöd till utveckling av jordbruk och landsbygd i 3:e världen.

LRF har följande synpunkter på kommissionens förslag:

- Genomför Agenda 2000 i första hand.
- Frikoppling. Förslaget är för långtgående och gynnar passivitet.
- Mjolk. Förlängning av kvotsystemet OK och gör det i takt med Agenda 2000. MTR-förslaget ger drastiskt ändrade förutsättningar.

- Modulering. Viktigt med bra återflöde till Sverige och lika procentavdrag för alla. Nej till tak.
- Degressivitet. Bör undvikas.
- Hellre roterande än fast träda.

Alternativ till kommissionens förslag måste analyseras. Bl.a. gäller det att hitta system som inte uppenbart försvårar framtida produktion. Gör avkall på historisk bas. Ett alternativ kan vara enhetliga arealpremier även om Franz Fischler ser det som politiskt omöjligt. Vi efterlyser satsningar som öppnar nya marknader exempelvis energi på träda och ökad egen proteinförsörjning.

En statisk analys pekar på avsevärda ekonomiska påfrestningar eller minus 1,7 Mdr 2012 att jämföra med minus 1,3 Mdr med Agenda 2000. Kan visserligen förbättras med 300 miljoner av lbu-stöd men de föreslagna kriterierna missgynnar Sverige. Risken är stor att utsatta bygder drabbas mest.

Denna oro för MTR-förslaget till trots så har vi en positiv framtidssyn, avslutade Caroline Trapp som berättade att man samma dag begärt en överläggning med regeringen om dess brist på helhetssyn och engagemang när det gäller jordbruket.

Förväntningar från konsumenter och skattebetalare

Professor Ewa Rabinowicz, Livsmedelsekonomiska institutet, redovisade hittillsvarande analyser av effekterna för producenterna, konsumenterna och skattebetalarna. Analyser gjorda i höstas pekar på följande effekter för produktionen:

Spannmålsproduktion	-2 – -9%
Nötköttsproduktion	-3 – -9%
Vetepris	Oförändrat
Nötpris	+7 – +8%
Grispris	0 – +1%
Sektorsinkomst	-1 – -2%
Välfärd	+

Förväntningar för konsumenterna. Gud vet, menade hon. Enligt teorin skall marknadsignalerna öka. Frikopplingen bör vara positiv då den inte styr produktionen. I en teoretisk modell kan man skilja mellan sök-, erfarenhets- och förtroendevaror. Sökvaror är sådana där man före köpet kan avgöra kvaliteten ex.vis tomater. Erfarenhetsvaror är sådana där man efter köpet kan bilda sig en uppfattning om varan är bra eller inte. Förtroendevaror är sådana varor där man även efter upprepade köp har svårt att veta om varan är bra eller dålig exempelvis dess hälsoeffekter. För sådana varor finns ett regleringsbehov kopplat till faktorer som hälsa och livsmedelssäkerhet.

Det är alltså mycket svårt att bedöma effekterna för konsumenterna, dock blir nötkött dyrare och mjölkprodukter billigare. Kanske positiv effekt när det gäller livsmedelssäkerhet men jag är skeptisk. Problemet här finns ofta i senare led.

Också effekterna för skattebetalarna är svåra att bedöma. Frågan om öppna landskap och biologisk mångfald måste lösas regleringsvägen men hur stor är betalningsviljan och hur skall leveransen ordnas. Tveksamt om kommissionens förslag kan säkerställa kollektiva nyttigheter.

Vidare menade hon att det frikopplade stödet blir svårt att motivera som ju blir ett inkomststöd utan prövning. Särskilt på lång sikt blir det svårt att rättfärdiga. Hon menade att man måste börja på ny kula och inte utgå från befintliga stöd. Vid en reformering av CAP som skall innefatta betalning av kollektiva nyttigheter bör man utgå ifrån behoven. Det krävs dock en övergångsperiod. En reform måste ge klara signaler, vilket inte uppfylls av kommissionens förslag.

Regeringens ambitioner

Departementsrådet Christer Wretborn, Jordbruksdepartementet, framhöll att kommissionens förslag blev mer omfattande än väntat,

särskilt då frikopplade stöd som är den helt centrala frågan. Går det igenom blir det den sista omfattande reformen av CAP och ett logiskt slutsteg.

Han erinrade om att helt andra förutsättningar gällde då CAP bildades. Då stod en strid mellan kommissionen och medlemsländerna där kommissionen stred för strukturpolitik men förlorade och länderna valde den tyska högprispolitiken vilket snabbt ledde till stora överskott. Marknadsregleringar som syftade till att dämpa överskotten lyckades dåligt. Senare infördes vissa restriktioner men också detta med klen resultat. Det hela har kunnat fortgå genom att tyskarna varit beredda att betala. En disciplinering av politiken tvingades fram av GATT. Lösningen blev pris-sänkning och direktstöd men problemet kvarstår – systemet både stimulerar och bromsar. Därav det nya förslaget om frikoppling från produktionen.

Vad vill då regeringen? Några övergripande punkter:

- Avreglering av marknadsstöden.
- Konsumentinflytande.
- Växling till miljö- och landsbygdsstöd.
- Utformning som inte skadar u-ländernas ambitioner.

Konkret har dock regeringen ännu ingen fast linje när det gäller MTR:s enskildheter annat än att svenska bönder inte skall komma sämre ut än andra. Analys pågår. Förslaget leder till praktiska problem exempelvis vid köp och försäljning av fastigheter och vid nyetablering. Tror därför det blir svårt att genomföra redan 2004, eller kanske inte alls. Tror att intentionen var att göra ett arealstöd för nötköttsproducenter men kommission såg allt för stora omfördelningseffekter. Den möjligheten kommer dock att finnas för enskilda länder. En annan möjlighet är delvis frikoppling men ser problem för nötköttsproduktionen. Spannmålsstöden är i praktiken redan frikopplade. Andra alternativ är produktspecifika stöd.

Moduleringen syftar till att skapa ekonomiskt utrymme för framtida reformer och för miljö- och landsbygdsåtgärder. Här är dock siffermaterialet från kommissionen skakigt. Sverige synes dock komma att få betala lite mer än snittet och inget av förslagen gynnar återflödet till Sverige. Vi diskuterar att föreslå lika procentsats vilket är bättre för Sverige.

De frikopplade stöden kommer naturligtvis att få effekter men det är svårt att säga hur. Analyser och remissomgång pågår. WTO:s krav sätter stor press på EU. Förslaget är i många stycken obalanserat men klart är att man kräver halvering av stöden i den blå boxen under 5 år. Frågan är då vad som är att föredra.

Europaparlamentets ambitioner

Karl Erik Olsson, Europaparlamentet, inledde med att ge en mer positiv bild av situationen i EU än vad Rolf Gustavsson tidigare gjort. Dagens problem utgör en hävstång till framtiden. Vi är tvungna att hantera problemen. Vi är utkastade i en global värld och då finns inget alternativ till internationellt samarbete.

Ju mer man vet desto svårare att fatta beslut. Politiker vet ofta inte så mycket, därför kan de fatta beslut. Kommissionens MTR-förslag var ingen bomb utan en kryssningsmissil som ännu inte har landat.

Olsson konstaterade att ministerrådet inte behöver rätta sig efter vad Europaparlamentet säger men att dess åsikt ändå betyder mycket då parlamentet är en viktig opinionsbildare. Klart är att MTR-förslaget inte kommer att gå igenom som det ser ut nu. Det mesta av jobbet görs i parlamentets utskott.

Dess ledamöter kan indelas i tre huvudgrupper:

1. De som slår vakt om det bestående – kristdemokrater, socialdemokrater och kommunister.
2. Den liberala gruppen (som K E Olsson tillhör) som verkar för avreglering.

3. De gröna som förordar omreglering.

Portugisen Arlindo Cunja, som tillhör grupp 1, ansvarar för jordbruksutskottets huvudbetänkande. Han vill ha partiell frikoppling vilket kan göras på många sätt. Karl Erik Olsson ansvarar för landsbygdsbetänkandet. Där skall en ny politik fungera först från 2007. Arbetet nu går därför ut på att förhandla fram hur mycket pengar som kan avsättas för detta.

Karl Erik Olsson erinrade om oktobermötet i Bryssel där Jacques Chirac lurade skjortan av Gerhard Schröder. Med den uppgörelsen lades ett tak för utgifterna på en mycket högre nivå än någon kunde drömma om – en hög nivå 2007 och därefter 1 procents ökning per år fram till 2013. Det betyder att 85–90 procent av jordbruksbudgeten kvarstår för dagens 15 EU-länder mot befarade 50 procent.

Klart är att en reform, hur den nu kommer att se ut, ger bättre marknadskontakt. Genast börjar industrin uttrycka oro för råvaran. Man har ju i alla år varit gynnad med garanterad råvara. Bra om man framöver tvingas betala marknadspris. Summan av marknadspris och frikopplat stöd kan faktiskt bli större än vad producenterna får idag. Då blir det dock svårt med legitimiteten.

Det gäller att se det vi nu gör i ett längre perspektiv och i ett vidare sammanhang. Det handlar om att lösa långsiktiga globala problem. Bara 6 procent av världens befolkning lever ungefär som vi och 6 procent lever knappast alls. Samtidigt ser vi klimatproblem och ökad torka. Hur kan vi skapa ökad efterfrågan så fort som möjligt? Utvecklingsländerna måste få chansen att producera det de kan. Det hela avgörs av om EU och USA kan komma överens. Frågan gäller uthålligt jordbruk och landsbygdens resurser, de kommer att behövas. Bra om WTO kan halvera handelsnedvridande stöd, det hjälper världshandeln en bit på vägen.

På vilket sätt påverkar WTO-förhandlingarna EU:s jordbrukspolitik?

Departementsrådet Anders Ahnlid, Utrikesdepartementet, framhöll att jordbruket är centralt i de pågående WTO-förhandlingarna. Jordbruket har länge varit undandraget världshandeln. GATT:s Uruguayrunda blev en start och förbättring med små öppningar för världshandeln. Dagens situation drabbar många u-länder och att lösa detta är den enskilt viktigaste frågan. Förhandlingarna har en bred dagordning där metoden är allt eller inget. Jordbruket är nyckeln och mycket står på spel.

Om alla handelshinder togs bort bedöms inkomsterna i världen öka med 2 500–3 000 miljarder dollar fram till 2015 och samtidigt lyfta villkoren för 300 miljoner fattiga människor. Samtidigt måste handeln omges av särskilda regler utifrån speciella behov. Systemet måste bli mindre handelsnedvridande än idag. 96 procent av befolkningen bor idag i utvecklingsländer samtidigt som 96 procent av jordbruksstödet ges i de rika länderna. OECD-ländernas samlade jordbruksstöd utgör 1 miljard dollar per dag. Exportsubventionerna utgör det största problemet. EU har en kliven inställning till världshandeln genom att vara tillskyndare samtidigt som man har störst problem med jordbruket.

Regeringen välkomnar mandatet för WTO-förhandlingarna som skall vara avslutade den 1 januari 2005. Vid en avstämning i Mexico i september 2003 skall länderna lämna sina konkreta bud. Färdriktningen går mot öppnare handel och ökat tillträde till i-ländernas marknader kombinerat med stöd för miljö, landsbygd, djurskydd etc. De 145 medlemsländerna har olika intressen där den s.k. Cairns-gruppen vill gå längst. EU:s förslag till ramverk blev inte så långtgående som Sverige hade hoppats. Vi lägger därför stor vikt vid startpunkt från Harbinsons förslag som går längre. Det måste bedömas ligga nära mittfåran då det får kritik från båda håll.

Centrala punkter i Harbinsons förslag:

1. Går längre än EU i tullsänkningar (36 procent rakt över). Mer sänkning för höga tullsatser. Alla tullar över 90 procent skall sänkas med 60 procent etc. Mindre sänkningar för u-länder med möjlighet att undanta vissa produkter. Tror att Sverige vinner på detta exempelvis för export till Norge. Förslaget ökar möjligheterna att sänka exportstöden.
2. Större neddragning av stödnivåer framför allt på exportstöd. Förslaget är dock mindre precist när det gäller USA:s exportkrediter.
3. Internstöd minskas med 60 procent (EU:s förslag 55 procent).
4. Den "blå boxen" halveras på 5 år (EU oförändrat). Förslaget dock för lite precist på icke handelsstörande områden.

Ett intensivt förhandlingsarbete pågår för närvarande. Harbinson skall lämna ett nytt papper den 14 mars.

EU:s jordbrukspolitik och folkhälsan

Forskningsledare Liselotte Schäfer Elinder, Folkhälsoinstitutet, menade att de viktigaste folkhälsobesluten tagits utanför folkhälsosektorn och att folkhälsoaspekter är viktiga inom alla politikområden. Detta framgår också av det folkhälsoprogram som EU antog ifjol och motsvarande svenska program som kommer i vår. Maten har stor betydelse för folkhälsan och idag kräver konsumenterna sunda och säkra livsmedel till rimligt pris.

Det europeiska sjukdomspanoramats visar på 53 miljoner förlorade friska levnadsår. De förlorade levnadsåren fördelas bl.a. på följande sjukdomar:

Sjukdomar	Procent
tumörer	16,4
neuro-psykologiska	27,7
hjärt-kärl	17,3
alkohol	5,7

En del av dessa sjukdomar är kopplade till överkonsumtion av livsmedel. Därför måste särskilda krav ställas på den skattefinansierade jordbrukspolitiken. Vi bör äta mindre animaliskt fett och mer vegetabilisk föda. Jordbruket skulle se annorlunda ut om vi följde rekommendationerna. Av 6 stora riskfaktorer påverkas 4 av jordbruket. Dessa är blodtryck, kolesterol, övervikt och för lågt intag av frukt och grönt.

Bland annat görs återtag av frukt och grönt för att hålla priset uppe motsvarande 1,1 miljoner ton 2002/2001 varav det mesta komposteras. Konsumtionsstöd med 460 miljoner euro år 2001 till mjölk och grädde motsvarande 500 000 ton per år eller 1,3 kilo per person. Grundas på en överproduktion av mjölk på 20 procent. Vidare är fettkvaliteten dålig i många vanliga subventionerade livsmedel.

En folkhälsodimension saknas idag i de "tvärvillkor" som diskuteras. Våra krav på en jordbruksreform:

- inte skada folkhälsan,
- folkhälsan med i tvärvillkoren,
- ökad marknadsinriktning,
- ingen förlängning av mjölkkvoter,
- alla sektorer omfattas av frikopplat stöd, även vin, tobak samt frukt och grönt.

En folkhälsans "röda box" bör införas där följande förbjuds:

- återtag av frukt och grönt,
- konsumtionsstöd till smör och grädde,
- exportsubventioner till smör,
- destillationsstöd till vin,
- säljstöd till feta mjölkprodukter och vin,
- produktionsstöd till tobak.

Avslutande diskussion

Diskussionsledaren Jan Lundegrén, lantbruksdirektör i Västra Götaland, inledde med att peka på att den gemensamma jordbrukspolitiken omfattar ett område som är 400 mil långt och 400 mil brett med vitt skilda förut-

sättningar. Det gör det nödvändigt att värna det nationella inflytandet. Han erinrade också om att vi levt med självhushåll under 100 generationer medan det bara är ett par generationer med producenter och konsumenter åtskilda.

Vidare menade han att talet om den europeiska överskottssituationen är främmande för Sverige då vi importerar livsmedel för 55 miljarder men bara exporterar för 32 miljarder varav Absolut Vodka står för cirka en tredjedel. Han framhöll också att svenska jordbrukare är mycket lyhörda för politisk styrning där nästan alla är anslutna till dagens EU-system. Det tyder på god anpassningsförmåga men räcker det vid en avreglering.

Lars Jakobsson, ordförande för Sveriges Jordbrukarrentatorer: 50 procent av den brukade marken är idag arrenderad. Vad blir effekterna av MTR-förslaget? Är inte risken stor att ägarerna behåller marken, att arrendepriiserna ökar och att stöden därmed förloras i legitimitet?

Åke Bruce, Livsmedelsverket: Vad är målet med upphävande av sockerregleringen? Är det att öka konsumtionen och hur går det ihop med folkhälsan?

Ulf Renborg till Ewa Rabinowicz: Finns en ökning av landsbygdsstöden med i modellen över MTRs effekter? Kan kandidatländerna få mer resurser från pelare 2, d.v.s. för satsning till annan verksamhet på landsbygden?

Ewa Rabinowicz: Det är mycket svårt att mäta landsbygdsstödens effekter. Likaså är det mycket svårt att hitta andra jobb på landsbygden i kandidatländerna. Därför prioriterar man stöd till jordbruket. Jordbrukare vill vara jordbrukare.

Jan Lundegrén: Vilka möjligheter finns att producera mera raps liksom att utöka produktionen av nötkött i Sverige? Ser ni några möjligheter till förenklingar i MTR-förslaget?

Olof Bolin, SLU: Lundegréns tal om behovet av nationell självförsörjning på en gemensam europamarknad är befängt.

Stig Lindén, f.d. ordförande i Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare: Oljeväxter kan odlas upp till Dalälven för human konsumtion och i hela landet som foder. Den möjliga arealen är 300–350 000 ha. Ifjol var odlingen 70 000 ha. Det finns en hindrande kvot på 120 000 ha men den är på väg att försvinna om WTO-förhandlingarna går i lås. Huvudproblemet är soja som subventioneras på andra sidan Atlanten. Ingen amerikansk president har blivit vald sedan 1881 utan att ha sojaodlarna med sig. Vi har ett underskott på protein för djur och människor i Europa på 25 procent.

Thomas Johansson, vice ordförande LRF: 2002 minskade nötköttsproduktionen med 3 procent samtidigt som konsumtionen ökade med 12 procent. Vi har både mark och kunskande men inte den bästa strukturen. Medelåldern är hög. LRF startar nu ett nötköttsprojekt med syfte att fungera som förmedlande länk.

Inger Pehrson, Sveriges Nötköttsproducenter: 85 procent av bönderna levererar mindre än 20 djur/år. Bortse inte från livsmedelskedjornas stora inflytande. Vad händer med svenskt nötkött om Wal-Mart etablerar sig i Sverige?

Caroline Trapp, LRF: Avskaffande av sockerregleringen ger lägre pris. Att inte göra det skulle gå emot trenden. Att diskutera den svenska marknadsandelen har visst relevans bl.a. med tanke på miljöeffekter och andra icke handelsrelaterade frågor. Idag är det fullt av olikheter. Handelskedjorna har stärkt sin position med ambitionen att anonymisera varorna. Det går stick i stäv med ett miljömänsigt jordbruk.

Åke Bruce: Vad blir konsekvenserna för konsumenterna vid slopad sockerreglering? Har

rapsoiljan drabbats av marknadsföringsstödet till olivolja?

Hans Andersson, Jordbruksverket: Man talar om förenklingar men det brukar inte bli så. En del faller bort, annat kommer till. Förslaget kräver inte mindre administrativa resurser. För övergången krävs mer. Dessutom snävt att klara till 2004.

Leif Berndtsson, konsult i regional utveckling: Var finns möjligheterna i liggande förslag?

Peter Edling, bonde, Sörmland: Är avreglering överhuvud taget möjlig i Sverige, dessutom är kostnadsläget mycket högt. Billig mark är en nödvändighet.

Olle Nilsson, Växjö: Jag är rädd för ökad byråkrati. Miljöstöden måste bli enklare. De värdefullaste markerna ur miljösynpunkt finns i ytterområdena. Risk att arrendemarken dras undan och sabbar miljömålen. Bygderna är idag mer sårbara än tidigare.

Rolf Eriksson, LRF: Visst finns aktörer i Europa som är positiva till förslaget, bl. a. WWF, även om de känner oro för vissa områden. Livsmedelsindustrins organisationer är positiva liksom länder som är reformivrare.

Lars Jakobsson: Vad har Sverige att erbjuda vid en avreglering annat än höga kostnader och restriktioner?

Olof Bolin: Avreglering kommer först, därefter markpriser. Nuvarande system har kapitaliserats i höga markpriser. De kommer att sjunka.

Stig Lindén, f.d. ordförande oljeväxtodlarna och ordförande i Landshypotek: 300 miljoner har gått i marknadsstöd till olivoljekampanjen. Idag finns svensk rapsoilja knappt i butikerna. Ändå har vi totalt vunnit terräng framförallt med ökande inblandning i smörblandningar som Bregott. En trygghet att Jacques Chirac

sitter till 2007. Inget som helst kreditstopp för investeringar i jordbruksföretag.

Lennart Johansson, styrelseledamot i SJA: Det är vår plikt att få med ungdomarna. Nödvändigt att plocka fram det positiva med en reform.

Caroline Trapp: Förtroendet för svenska livsmedel är mycket stort men betalningsviljan är låg. Vi måste ta tillvara alla marknadsmöjligheter. Vi har i Europa oerhört låg självförsörjningsgrad på energi. Här finns en stor potential inom jord och skog.

Lars Helgstrand, agronom och redaktör, Enköping: Vad händer med unga människor som

vill starta med lantbruk? Vi måste vidga möjligheterna till diversifiering.

Gun Rudqvist, Svenska Naturskyddsföreningen: MTR-förslaget hjälper oss inte att slå vakt om jordbrukslandskapet. Hellre omreglering genom att överföra medel till pelare 2. Vilka ambitioner har regeringen när det gäller medfinansieringsgrad.

Därmed var diskussionen slut och *preses Thorsten Andersson* riktade tack till medverkande och deltagare för väl förberedda inlägg och stort intresse. Trots den fördjupade insikt som dagen givit finns behov av att i många avseenden klargöra frikopplingens effekter.

Deltagarlista

Föredragshållare (i den ordning de uppträder)

Andersson Thorsten*	Preses	KSLA
Gustavsson Rolf	Redaktör	Bryssel
Eriksson Rolf	Filialchef	LRF, Bryssel
Glücksman Jerzy	Svensk expert	EU-kommissionen
Trapp Caroline*	Förbundsordförande	LRF
Rabinowicz Ewa*	Professor	SLI, Lund
Wretborn Christer	Dep.råd	Jordbruksdepartementet
Karl Erik Olsson*	Europaparlamentariker	Bryssel
Ahnlid Anders	Dep.råd	Utrikesdepartementet
Schäfer Elinder Liselotte	Forskningsledare	Folkhälsoinstitutet
Lundegrén Jan*	Lantbruksdirektör	Länsstyrelsen, Skara

Deltagare

Alriksson Agnetha	Akademiråd	KSLA
Alvarsson Fredrik**		Landsbro
Andersson Hans	Avd. chef	Jordbruksverket, Jönköping
Andersson Hans**		Storfors
Andersson Johan	Dep.sekreterare	Jordbruksdepartementet, EU-enheten
Andersson Lars**		Skultuna
Andersson Lennart**		Skärblacka
Andersson Mats**		Söderbärke
Andersson Åke**		Mantorp
André Gunnar	Agr.lic.	Bromma
Andrén Robert	Dep.sekreterare	Miljödepartementet
Arnell Ulf**		Hyssna
Axelsson Christina	Riksdagsledamot (s)	Miljö- och Jordbruksutskottet
Bayard Carl-Johan**		Åryd
Bengtsson Anders		Länsstyrelsen i Södermanlands län
Berg Åke	Forskare	SLU, Uppsala
Bergquist Astrid*	Ämnesråd	Näringsdepartementet
Berndtsson Leif	Agronom	Varekil
Blessersholt Keiko	Assistent	KSLA
Blomqvist Anna		Jordbruksverket, Jönköping
Bolin Olof*	Professor	SLU, Uppsala
Bralczyk Katarzyna	Trainee	Polens Ambassad, Stockholm
Baruer Marcus**		Braås

Bruce Åke*	Professor	Livsmedelsverket, Uppsala
Cajander Robert		Länsstyrelsen Västerbottens län
Carlberg Jonas		Svensk Mjölk
Claesson Claes-Göran	Rektor	St. Segerstad & VMO
		Naturbruksgym., Reftele
Clason Åke*	Förbundsdirektör	Hushållningssällskapens Förbund
Colliander Carl Gustaf		Nyköping
Danell Birgitta*	Professor	SLU, Uppsala
Danielsson Ingemar**		Åkers Styckebruk
Denninger Mats	Kommunikationsdir.	LRF, Stockholm
Due Elisabeth		Svensk Mjölk
Dysvik Vebjorn	First secretary	Norges Ambassad, Stockholm
Edling Hélène		Bettna
Edling Peter*	Agr.dr.	Bettna
Ekberg Marianne		Naturvårdsverket
Elmers Fredrik	Ekonomiagronom	Sörmlandsbanken, Nyköping
Emanuelsson Urban*	Föreståndare	CBM, Uppsala
Emmerman Anders		Jordbruksverket, Jönköping
Enochsson Pia	Generaldirektör	Glesbygdverket
Eriksson Tomas**		Bålsta
Eriksson Tord*	Akademiagronom	KSLA
Fischer Bengt **		Tenhult
Fredholm Anders	Informationschef	KSLA
Frennberg Christer	Agronom	Länsstyrelsen, Jönköping
Frid Göte	Agronom	Jordbruksverket
Fridh Per-Anders**		Aneby
Gustafsson Karl-Johan		Töreboda
Göransson Mikael	Pol.mag.	Migör AB, Järfälla
von Haatman Filippa	Nutritionist	Stockholms läns landsting
Hakelius Olle*	Agr.dr.h.c.	Enköping
Halling Mats	VD	Hushållningssällskapet, Kalmar-Kronoberg
Hansson Camilla		Skånemejerier Ekonomiska Förening
Hansson Roland**		Furulund
Harlaut Erik		Lantbrukarnas Ekonomi, Stockholm
Heimersson Charlotta	Landsbygdsutvecklare	Länsstyrelsen, Västmanlands län
Helander Carl-Anders	VD	Hushållningssällskapet, Skara
Helgstrand Lars*	Agronom	Agmedia, Lundby, Enköping
Henriksson Sven		Sätilla
Holgersson Stig**		Åtorp
Holmqvist Mårten	Rådgivningsansvarig	LRF
Holmström Lennart		Svensk Mjölk
Holst Lars Kristen	Konsult, civ.ek.	LRF Konsult
Hullberg Göran**		Bro

Höök Karin	Akademiagronom	KSLA
Insulander Karl-Gustaf *	Godsägare	Enköping
Jakobsson Lars**		Lillkyrka
Jamieson Anna		Svenska Avelspoolen, Motala
Jansson Christer		LRF, Uddevalla
Johansson Anders		Statens fastighetsverk, Uppsala
Johansson Bengt-Anders	Riksdagsledamot (m)	Riksdagen
Johansson Hans	Lantbrukare	Skånemejerier
Johansson Lennart **		Braås
Johansson Per-Erik**		Kil
Johansson Thomas	Vice ordf.	LRF, Stockholm
Johnsson Sölve*	Stf. Rektor	SLU, Skara
Jonasson Anna	Policy handläggare	Lutherhjälpen, Uppsala
Jonsson Anna	Dep.sekreterare	Jordbruksdepartementet, EU-enheten
Karlsson Christer	Chefredaktör	Lantmannen
Kinch Gunnar*	Lantmästare	Belteberga Lantbruk, Vallåkra
Kjellström Björn	Presschef	EU-kommissionen repr. i Sverige
Kolm Erik**		Tierp
Lagergren Stig	Lantbrukare	Boterstena Gård, Mariestad
Lagerroth Nils	Utvecklingsledare	Hushållningssällskapens Förbund
Lannhard Sven-Erik**		Fjugesta
Larsson Bengt**		Staffanstorp
Larsson Kerstin**		Pålsboda
Larsson Pehr Martin**		Grödinge
Laurell Christer	Ordförande	LRF Skåne
Ledberg Britt	Journalist	TT, Malmö
Levin Stina	Utredningssekreterare	Jordbruksdepartementet
Lexmon Åsa	Agricultural Specialist	American Embassy, Stockholm
Lindén Rolf	Riksdagsledamot (s)	Miljö- och jordbruksutskottet
Lindén Stig*	Lantmästare	Österskog, Borensberg
Lindqvist Bengt**		Långshyttan
Lindqvist Lennart	Ämnesråd	Jordbruksdepartementet
Lindström Arne	Vice ordförande	Västerbottens Länsförbund
Lindström Christina	Kansliråd	Jordbruksdepartementet, EU-enheten
Lovang Torbjörn*	Lantbrukskonsult	Vikingstad
Lovén Henrik*	Lantmästare	Sätuna, Björklinge
Lundkvist Lars-Erik	Jordbrukspolitisk chef	LRF Stockholm
Löthgren Emelie	Informationsansvarig	Sveriges Konsumentråd
Malmberg Kristina	Univ.adj.	SLU, Skara
Milivojevic Marija	Bitr.utredningssekr.	Jordbruksdepartementet
Moll Staffan**		Löderup
Monsén Christine	Studeraende	Uppsala Universitet
Nilsson Bruno*	VD	KSLA
Nilsson Håkan	Konsult	EU-kommissionen repr. i Sverige

Nilsson Jan-Ove		
Nilsson Olle	Lantbruksdirektör	Länsstyrelsen, Kronobergs län
Norell Bo	Agr.Lic	Jordbruksverket
Odelram Fredrik	Dep.sekreterare	Jordbruksdepartementet, EU-enheten
Ohlsson Carl Henrik*	VD	Länsförsäkringar Skaraborg
Ohlsson Bengt	Agronom	Länsstyrelsen, Jönköping
Olsson Göran		LRF
Palmgren Sten	Lantmästare	Västmanlands läns frö- och Oljeväxtodlare
Pehrson Inger*	Agronom	Paluste HB, Holm
Persson Douglas**		Svalöv
Pettersson Anders**		Eskilstuna
Pettersson Mats**		Linköping
Petterson Sören	Bankman	Sparbanken Västra Mälardalen
Plym Forshell Gunnar	Lantbruksdirektör	Länsstyrelsen, Norrbottens län
Predavanje Jakopi		Sloveniens Ambassad, Stockholm
Ramel Otto*	Ordförande	Lantmännen, Stockholm
Ramvall Carl Johan	VD	Krut, Johanneshov
Reeder Helle		LRF Konsult, Nyköping
Renborg Ulf*	Professor em.	SLU, Uppsala
Rosén Maria		Syngenta Crop Protection, Köpenhamn
Rosencrantz Helle	Sekreterare	KSLA
Rudal Erik	Kansliråd	Jordbruksdepartementet, EU-enheten
Rudquist Gun	Jordbruksansvarig	Sv. Naturskyddsföreningens rikskansli
Rydberg Ingrid	Agr.dr.	Naturvårdsverket
Saarela Anu	Ambassadråd	Finlands Ambassad, Stockholm
Sahlberg Per-Åke*	Lantmästare	Lidköping
Samuelsson Ove*	Agronom	Nykvarn
Sandberg Per		Statens fastighetsverk, Uppsala
Sandell Pia		LRF Skåne
Sandström Åke		LRF Stockholm
Segerstèn Christer*	Skogsbrukare	LRF Stockholm
Sjölund Camilla	Jurist	LRF Stockholm
Sköld Maria	Journalist	Göteborgs Posten
Stenseke Marie	Projektledare	Göteborgs universitet
Sundström Staffan **		Linköping
Bengt-Olof Svensson*	Lantbruksdirektör	Kristianstad
Svensson Mats**		Korsberga
Svensson Roger	Univ.lektor	SLU, Uppsala
Svensson Åke**		Braås
Sörensen Mary Ann		LRF, Stockholm
Terstad Jan	Ämnesråd	Miljödepartementet

Thomson Nilla	Studera	Stockholms universitet
Thulin Hans	Bankman	Sparbanken Västra Mälardalen
Tollin Odratt Eva		Svensk Mjök
Warghusen Madeleine	Agronom	Skogs- och Lantarbetsgivare- förbundet
Weibull Anki		Naturvårdsverket
Wennebro Torbjörn	Redaktör	Sollentuna
Wennström Helena	Journalist	ATL, Malmö
Wilhelmsson Ingvar	Fd. lantbrukare	Ljungbyholm
Wilson Lars	Enhetschef	Riksantikvarieämbetet
Wretlund Lars**		Västerås
Yrjas Christer		Länsstyrelsen Stockholms län
Åkerstedt Jan	Univ. lektor	Högskolan Dalarna, Borlänge
Åkesson Christer	Direktör	Lutherhjälpen, Uppsala

*: Ledamot i KSLA

** : Medlem i Sveriges Jordbruksarrendatorers Förening (SJA)

Förteckning över tidigare utgivna nummer

År 2001; Årgång 140

- Nr 1 Sälen – resurs eller problem
- Nr 2 Skogliga konsekvensanalyser 1999
- Nr 3 Framtida möjligheter till ökat utnyttjande av naturresurser
- Nr 4 Verksamhetsberättelse 2000 Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
- Nr 5 Landskapet: restprodukt eller medvetet skapat?
- Nr 6 Ecologically Improved Agriculture – Strategy for Sustainability
- Nr 7 Sverige i det europeiska samarbetet
- Nr 8 Bekämpningsmedel i vatten – vad vet vi om förekomst och effekter?
- Nr 9 Odlingssystem, växtnäring och markbördighet – 18 års resultat från en tidigare ej uppgödslad jord
- Nr 10 Svenska fiskets framtid och samhällsnytta
- Nr 11 Vem sätter värde på den svenska skogen? – Trämekanisk framsyn
- Nr 12 Nutrition och folkhälsa i EU-perspektiv OCH Miljöpåverkan och framtidens matvanor OCH Framtidens mat i framtidens kök
- Nr 13 Konkurrenskraftig virkesförsörjning– ett kraftprov för skogsteknologin!
- Nr 14 Fritidsodlingens och stadsgrönskans samhällsnytta
- Nr 15 Debatt – Hur kan marknad och miljö förenas? Exemplet spannmålsproduktion

År 2002; Årgång 141

- Nr 1 Genteknik – en skymf mot Gud eller nya möjligheter för mänskligheten?
- Nr 2 Genmodificerade grödor. Varför? Varför inte? – Genetically Modified Crops. Why? Why Not?
- Nr 3 Skogsfrågor i "Konventionen om biologisk mångfald"
- Nr 4 Mindre kväveförluster i foderodling, foderomvandling och gödselhantering!
- Nr 5 Bondens nya uppdrag OCH Shaping U.S. Agricultural Policy
- Nr 6 Verksamhetsberättelse 2001
- Nr 7 Sustainable forestry to protect water quality and aquatic biodiversity
- Nr 8 Foder – en viktig länk i livsmedelskedjan!
- Nr 9 Fortbildning för landsbygdsutvecklare
- Nr 10 Hållbart jordbruk – kunskapssammanställning och försök till syntes
- Nr 11 Närproducerad mat. Miljövänlig? Affärsmässig? Djurvänlig?
- Nr 12 Nya kunskaper inom bioteknik och genetik för nya tillämpningar på husdjur SAMT Fria Varuströmmar – konflikt med djur- och folkhälsa? Vilka möjliga utvägar finns? SAMT Exempel på verksamhet inom Jordbruksverket
- Nr 13 Bland skärgårdsgubbar och abborrar på Möja
- Nr 14 EU och EMU – broms eller draghjälp för skogen?
- Nr 15 Hur kan skogsbruk och kulturmiljövård förenas?
- Nr 16 Vilket kött äter vi om 10 år? Rött, vitt, svenskt, importerat? Vi får det samhälle vi äter oss till!
- Nr 17 Avsättning av skogsmark

År 2003; Årgång 142

- Nr 1 Det sydsvenska landskapet, framtidsvisioner och framtidsåtsättningar SAMT Idéer för framtidens skogslandskap
- Nr 2 Viltets positiva värden
- Nr 3 Inför toppmötet i Johannesburg
- Nr 4 Kapital för landsbygdsföretagare
- Nr 5 Kompetensförsörjningen i svenskt jordbruk
- Nr 6 Fiskets miljöeffekter – kan vi nå miljömålen?
- Nr 7 Verksamhetsberättelse 2002
- Nr 8 De gleasa strukturerna i den globala ekonomin – kunskapsläge och forskningsbehov
- Nr 9 Tro och vetande om husdjurens välfärd (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 10 Svenska satsningar på ökad träanvändning (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 11 Kapital för landsbygdsföretagare (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 12 Feminisering av Moder natur? Östrogen i naturen och i livsmedel
- Nr 13 Crop and Forest Biotechnology for the Future
- Nr 14 Landskap och vindkraft – i medvind eller motvind (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 15 Lantbrukskooperationen – Hållbar företagsidé eller historisk parentes
- Nr 16 Utvecklingen i Polen
- Nr 17 Mid Term Review Vad händer i Sverige när Eu ändrar jordbrukspolitik?

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens Tidskrift (KSLAT) har, under olika namn, utkommit sedan 1813, då akademien grundades. Från och med 1994 utges KSLAT som en nummerad serie av skrifter (15–20 häften/år) med egna titlar. Innehållet består huvudsakligen av dokumentering från akademiens sammankomster och seminarier – även debattnummer förekommer – och speglar akademiens verksamhetsområde; de areella näringarna och till dessa knutna verksamheter.

Prenumerationspris 350 kr/år.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
Drottninggatan 95 B, Box 6806, 113 86 Stockholm
Tel 08-54 54 77 00, Fax 08-54 54 77 10, Postgiro 18 32 80 - 7